

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Լ

Օ Ր Ը Գ Ի Ր

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԱՆՈՒԵԼԻ ԲԱՐՈՒՆԱԿ ԻԹԻՒՃԵԱՆ

ԱՇԱԿԵՐՏ ԱՐԲՈՒՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅԻՆ

ԹԻՒ 9. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՂԱԼԱԹԻԱ, Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 47.

Հ. Ի. Բ. Կ. Դ. Ե.

Օ Ր Ե Գ Ի Ր

ԼՁԳԵՅԻՆ, ԸՌՈՂՁԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Ա. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 9.

1861

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1.

ԼՁԳԵՅԻՆ

ԲԵՐԿԵՐԱՌԻԹ ԼՈՒՐ ՄԸ

Յուլիս ամսոյն վերջերը Աթիօն — Ղարայհիսարէն հեռեւեալ գեղեցիկ ոտանաւոր ուղերձը մեր նուաասու թեանն ուղարկուած է Վիլիկիայիս միջոցաւ հրատարակելու, յուրախութիւն Ազգայնոց և հեռեւաբար ի պարծանս Ազգիս. որուն հեղինակն է Աղէքսանդրայօզէն ուսումնական Սեծադարաւ Տ. Յակովբ Քահանայն, զորն որ ձօնած է Սրբայ Երուսաղէմի միաբան Գերաւորաւ Տ. Սիրափէ հայրենասէր Արքեպիսկոպոս, Գաղատիոյ Արքանապա տիւ առաջնորդ Սրբազան Հօրն, Նոբին Սրբալիութեան Սուրբ Լշմիածի նէն վերադառնալու ատեն:

Բերկրաւիթ է լուրս այս կըսեմ, որ լոկէտե Ազգիս բաւական ժամանակէ ի վեր փափարած այն գեղեցիկ ուսման լոյսը որ ըստ օրէ ամենուն միտքը լուսաւորելով, ամենայն արագութեւ հայաբնակ ամենախաւար սահմաններուն մէջ մինչև անգամ Ազգիս պայծառութեանը և Միտք փառքը վերա-

նորոգելու պատճառ ըլլող այն քաղցրիկ ուսման պատուղներն օր քան զօր աւելնալն կտեսնեմք. ուր որ կարդալ գրել մ'անգամ գիտնալէ զուրկ մնացած հայրենակիցներնիս կսկսին հիմայ մեծ քայլափոխներ ընելու ուսման մէջ. բայց այսպէս ըսելով չզոգրորթեմք զմեզ. գէթ հարկւրին տասը ուսման ճաշակն առած չեն մեր Ազգին մէջէն, այս մէկ քանի խօսքերն ընելուս նպատակը չէ թէ ալ մեր Ազգն ուսմամբ ծաղկեցաւ և իրեն պէտք էղած դաստիարակութիւնն ստացաւ ընել կուղեմ, այլ ուսման գովելի հեռեւութիւններն ու պիտանաւորութիւնը ցուցնել է:

Առաի տեսնելով տոանկները, աշխատութիւննիս կրկնապատկելով, քաջաբերութիւնք նոր ազգօգուտ ընկերութեանց և գործողութեանց ձեռնամուխ ըլլալու, և ամենեւին տեղի չտալ մեր մէջ այնպիսի ազգակործան վեճեր, գժտութիւններ, վիճաբանութիւններ, որոնք ազգի մը կործանման պատճառ ըլլալէն զատ ուրիշ բարութիւն մը չեն ունենար . . . :

Յ Օ Ծ Ո Ւ Թ Ւ Ւ Ն

Յասիճան Լաւելապարի- Եպիսկոպոսութեան
Սիրիւ ծայրագոյն Վարդապետի Գերմանիէցոյ:

Չեւ աշխարհի ունէր զկարգ չեւ Ագենայ ճոխաճեմ
յէին աջոյ՝ ձեռին հոգին ի զուր կայ ի ձեմ
Սեանց Աշխարհի հա գրոշմել հիման յատակ և խարխոխ
Մարդոյն պատկեր Աստուածակերպ տանել պատկեր գեղաճեմ:
Օայս գեղազարդ կարգ աշխարհի պահել յերկնից անփոփոխ
Տարերք երկրի ի ծունկ իջին երկնից կամաց սիրտ ի դող
Կահապետաց Անմեղ դարուն կարգ էր այսպէս և կանոն
Ի հովուԹիւն ազգաց ազանց Թեւակոխել փոխ առ փոխ:
Հին Ղեւտացւոյն սուրբ պատմունճան կայ հիւր այս ի Սինա
Գրաւական սուրբ օրինաց սպաս տանել անխնայ
Թէ զք եին սպասահարկ Ահարօնին հետեւողք
Մէկն ի մէկին որոշակի ի տառ գրի բաղմամեայ:
Ըյսպէս և մինչ տառք լրացան գուշակք ելին ի յերեւ
Անկապեալ Աստուածորդւոյն Արեւ ծագեաց գեղերեւ
Զնոր հոտի պահել ժողով տոհմականաց չեղեւ անկ
Հովուաց հոտից ի յորտորդաց նշուլ փայլեաց իբր Արեւ:
Յեկեղեցիս Հայաստանեայց ջահ բորբոքել ի նորոյ
Երկնից կամաց միայն խնամք կամք հաճեցին ի նորոյ
ՂԱռքերոյ կարգել զար, Հայրապետաց զգումար
Եւ զեանորդաց պահել շաւիղ գեր քան զգեր ի վերոյ:
ՅԱսապատե ելեր քարոզ ի յորդանան Մկրտիչ
Զքեղ յԱթոռ սուրբ Պետրոսի հրաւիրեաց քո Փրկիչ
Կիստ և հանգիր յայդ քո Աթոռ մշտակարօտն Արամեան
Մէք մաղԹեցոյք զՁեզ պահել Աստուածամարդն մեր Փրկիչ:
Գայր երբեմն ի Յորդանան սուրբ Մկրտիչն Յովհաննէս
Զանճառ խորոյ ճառել խորհուրդ՝ խորհուրդ ճառել զպէս պէս
Այսպէս և ԴՈՒ սրբանեալ Տէր վեհից ելեր ի կաճառ
Արփենւոյն շող շող փայլեցիւ, շող փայլեցիւ Արփապէս:
Հոգին ասս ի նիւթ տեսակ երբ տարրացաւ քո վերայ
Ես շուարեմ գիտել զայդ կարգ հանգոյն ծովու Տիբերեայ
Հոգին այն է մաքսաւորին քարոզ կարգայ սիրտ ի պինդ
Զաքեոսին նստիլ ի տան ճաշոյն բաղմել ի վերայ:
Ղլգին Հայոց կորուսեալ Թագ՝ Թագ կորուսեալ զԱբբունի
Կարգայ վեհից և կանոնաց ժամ մոռացեալ յԱբբունի
Աչք Հայկազանց ի Ձեզ միայն՝ ի Ձեզ միայն միշտ կարօտ

Թէ երբ լուսին դառնայ ի գիւ Արտաղ, Երասխ և Սիւնի :

Չեղ միայնայ մնան դամբանք հովիւդ քաջ նորրնտիր

Զինձ զփափուք ընուլ տենչից յանձնիւր անձին այր ընտիր

Կացէք յԱթու Առաքելոց կացէք ի ջահ Մետուզիեան

Քանի աստղք, քանի լուսին չըջին յեթեր գերընտիր :

Եթէ երկին պղնձապատ մեղ բարկացի անանձրեւ

Եղիայիդ սուրբ պաղատանք զանձրեւ հեղցին շատ թեթեւ

Թէ մեր հոգւոց մեր անղաւակ անդ չորացին ի խռիւ

Եղիսէիդ պաղատանօք ծառք ուռճացին մեր լիւ :

Վէմին հատեալ առանց Ձեռին ռիւ էր տեսող յերազի

Սափորըն ը մանանայիւ տեկ դրորեալ ի պարզի

Գաւազանին ռիւ էր կրօղ յԱնտինատիպն ի Սինա

Մանանային յոսկի սափոր կրօղ խորոց գերակայ :

Մեղաց մերոց պարսպացեալ երիբովին ի տխար

Մթերք չարաց Ձեօք հալեցին, Ձեօք վերջացին ի կատար

Դու տապանակ նորոյ ուխտի յորդանանուն խիւ Ալք

Ի բաց կացցեն տեղի տայցեն շուտ փշրեցին իւր ժանկը :

Ըբխողոմ կախի ի ծառ՝ ի ծառ կախի իւր մեղաց

Դաւիթ արքայ խնամատար ի գուլթ ելցէ խնամոց

Եթէ Դաւիթ զՈւրիային գլուխ հառցէ դատաւարտ

Նոր Նաթանիդ այսպանեցին դայն կացուցին պատժապարտ :

Յորդանանուն խաղայր փոակ ուր Յիսուսին էին ոտք

Մեր Հայկազանց շարժեցին դաջ հայրախնամ մեր գթօք

Փետուղուային խիտտ պաշարման ով մեղ լիցի փորձաղերձ

Թէ ոչ մեղաց համեստացեալ հարսինդ անմեղ տեառնամերձ :

Ով է Աղեղն ի յՈւլիմպոս հաշտից նշան սուրբ սիրոյ

Թէ ոչ ներբանք Առաքելոց վառեցելոց յոչ որոյ

Կացցես ապա ընտրեալ Հովիւ Ասող Արփամերձ յառաւօտ

Ասող գուշակ Աւաւօտու հայկեան բարեաց ի կարօտ :

Թաշկինակաւ նախկին Պետրոս ցաւոց պնդէր ի փարատ

Քո աղօթիւք պետրոսատիպ մեր ցաւք ելցեն ի վարատ

Մեքարուն սուրբ՝ Աստուածորդին զիւր զպատկեր աստաբուժ

Տաստառակին դու և ի տիպ առ մեղ փութան սիրտ անժոյժ :

Երթ քարոզես յաշխարհ համայն զԱստուածային սուրբ զինաստ

Որով ոգիք մեր հայկազանց յամպ շօղացեն բարեբաստ

Երկուց թեւոց դու անացեր ունեւ պարտ է անպակաս

ՉԱւետարան նաեւ սուրբ Խաչ ի ձեռին կալ հանապաղ :

Մեղ շամերամ թէ կայ հանդէպ Արայդ հոգով գեղեցիկ

ՉԱրարատեան խիւղ զարեւ կայ նկրտի սիրտ ի ճիգ

Հեղեղք ցաւոց առ մեղ հորդեւ Բեւեան գունակ գոռ զօրաց

Ձեր աղօթիւք ի մեր վերայ Երկին կացցէ ողորմած :

Մշտնջենական քահանային այս է կարօտ այս փառաբան
 Այս ճանկութիւնն այս է ծարաւ յիւրում ի սիրտ միշտ անխառն
 Կալ տեսանել զձեզ պայծառ քանի խաղայ Ովկիան
 Յաւերժատիպ երջանկատային համբաւք Ձերոյ սուրբ Անուան :

16 Յոնիսի 1860 թի
 Սուրբ Կաթողիկոս :

Յաւով քահանայ Միսկիւրեան :

Բերայի Նարեկեան Վարժարանին քա
 ղեկան հարցաքննութեան Հանդէսը :

Օգոստոս ամսոյն մեկէն մինչև չորս,
 Բերայի Նարեկեան Վարժարանին տա
 րեկան հարցաքննութեան օրերն ըլլա
 լով, ամեն մեկ դասերն մասնաւորա
 պէս քննուեցան ի ներկայութիւն բազ
 մաթիւ արժանապարզ վարդապետաց,
 քահանայից և ուսումնականաց, որուն
 հանդէսը սոյն ամսոյն Յինկատարուե
 ցաւ Սուրբ Երրորդութեան եկեղե
 ցոյ ատենը ժամը 5ին, ուր ներկայ
 էին բազմաթիւ Աղայիք Հանդի
 սին նկարագրութիւնն ընել ինծի ա
 ւելորդ կեպում, քանի որ մեկ քանի
 լրագիրներ այս պաշտօնը կատարեցին :

Մենք ևս զսրբոյն աշխատասէր ա
 շակերտաց խրախոյս մի տալու նպատա
 կաւ անոնց տարեկան աշխատութեցը և
 բարի վարուցը փոխարէն սոյն հանդիսին
 մեջ պատուոյ և պատկի արժանի ըլլող աշա
 կերտաց ցուցակը հոս դնել որոշած ենք :

Հանդիսին մեջ իրաւ է որ շատ
 բանախօսութիւններ եղան, բայց ինծի
 համար ամենէն ազդու եղողներն էին
 Վարժարանիս Լ. կարգի աշակերտնե
 րէն Պ. Խաչատուր Տեօքմէճեանի և
 Պ. Յակովբ Բարադաշեանի բուն ի
 րենց դրչին արդիւնքն եղող և առանց
 սրբագրութեան այն երկու ճառերը,
 զորոնք Հանդիսիս միջոցաւ հրատարա
 կելու պատիւն կունենամ յուրախու
 թիւն բոլոր ազգայնոց և մանաւանդ
 թաղիս, որով բարեջան թաղական
 Խորհուրդը ժամ առաջ աղջկանց դրա
 րոցի հիմնարկութիւնն ընելու աւելի
 ջանք կամ կամք պիտի ունենայ :

ՀԱՅԿԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԿԱՐԳ

Միայն ճշմանայ

Խաչատուր Պետրոս

Գովէլէ

Նշան Յակովբ

Սիրտիչ Յովհաննէս

Յովսէփ Եփրեմ :

Բ. ԿԱՐԳ

Միայն ճշմանայ

Սեւքիսեգեկ Յովակիմ

Գովէլէ

Մինաս Բեռնիս

Յակովբ Պետրոս

Աննուկ Եսայի :

Գ. ԿԱՐԳ

Միայն ճշմանայ

Յարութիւն Գրիգոր

Գովէլէ

Կարապետ Գեորգ

Սիւրան Յովհաննէս

Սէրիեմբուլի Հեթում :

Դ. ԿԱՐԳ

Միայն ճշմանայ

Գառնիկ Ալեքսան

Գովէլէ

Ռուբէն Գրիգոր

Օհոբ Աղդանիկ

Տիգրան Յարութիւն :

Ե. ԿԱՐԳ

Միայն ճշմանայ

Գառնիկ Գեորգ

Գովէլէ՛

Ս'ըտիւն Նշան

Պետրոս Պօղոս

Սարգսու կարապետ :

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Ղանիկ Սովետ

Գովէլէ՛

Գառնիկ Էլիքսան

Ս'ըտիւն Յակովբ

Ռուբէն Յակովբ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏԹՈՒԹԻՒՆ

Ս'իսի Տրցանաի

Յակովբ Պետրոս

Գովէլէ՛

Խաչատուր Պետրոս

Նշան Յակովբ

Յովսէփ Եփրեմ

ՔԱՆԱԿԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Սեբէստիոն Յովակիմ

Գովէլէ՛

Յովսէփ Եփրեմ

Խաչատուր Պետրոս

Նշան Յակովբ

Բ. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Ղազարոս Սերովիլ

Գովէլէ՛

Սանուկ Եսայի

Ռափայէլ Կարապետ

Սինաս Էւեռիս

Գ. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Ռուբէն Յակովբ

Գովէլէ՛

Գառնիկ Էլիքսան

Տիգրան Յարութիւն

Օհնոր Լիգրանիկ

Գ. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Սերովիլ Ս'նացական

Գովէլէ՛

Գառնիկ Գեորգ

Գառնիկ Յովհաննէս

Պետրոս Սանուկ :

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Նշան Յակովբ

Գովէլէ՛

Խաչատուր Պետրոս

Յովսէփ Եփրեմ

Ս'ըտիւն Յովհաննէս

Բ. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Ս'ըտիւն Սարգիս

Գովէլէ՛

Յարութիւն Գրիգոր

Կարապետ Գեորգ

Սերիէմիուլ Շէթուլ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ս'իսի Տրցանաի

Յովսէփ Գաբրիէլ

Գովէլէ՛

Համբարձում Ղազարոս

Սերովիլ Ս'նացական

Կարապետ Յարութիւն

ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Լիգրանիկ Պետրոս

Գովէլէ՛

Կարապետ Յովհաննէս

Սանուկ Եսայի

Յովսէփ Գաբրիէլ

Բ. ԿԱՐԳ

Ս'իսի Տրցանաի

Յարութիւն Գրիգոր

Գողթնէ

Թագաւոր Խաչատուր
Թեոքիէն Յակովբ

ՏԱՃԿԵՐԵՆ

Ա. ԿԱՐԳ

Սիւնի Տրդանայ

Խաչատուր Պետրոս

Գողթնէ

Նշան Յակովբ

Բ. ԿԱՐԳ

Սիւնի Տրդանայ

Յովսէփ Լեփրեմ

Գողթնէ

Յակովբ Պետրոս

Ռափայէլ Կարապետ

Սեդրաք Կարապետ

Գ. ԿԱՐԳ

Սիւնի Տրդանայ

Յովհաննէս Թորոս

Գողթնէ

Սինաս Լեւոն

Սեփիսեթ Յովակիմ

Ղազարոս Սերովբէ

ԳԱՂՂԻԱՐԵՆ

Ա. ԿԱՐԳ

Սիւնի Տրդանայ

Նշան Յակովբ

Գողթնէ

Խաչատուր Պետրոս

Բ. ԿԱՐԳ

Սիւնի Տրդանայ

Յովսէփ Լեփրեմ

Գողթնէ

Սեփիսեթ Յովակիմ

Յակովբ Պետրոս

Սիրաիւ Յովհաննէս

Գ. ԿԱՐԳ

Սիւնի Տրդանայ

Սինաս Լեւոն

Գողթնէ

Սանուկ Լապի

Յովհաննէս Թորոս

Տեղբան Վարդերես

ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սիւնի Տրդանայ

Կարապետ Յովհաննէս

Ռափայէլ Կարապետ } Համահաւասար

Գողթնէ

Յարութիւն Գրիգոր

Ճանիկ Սովսէս

Դաւնիկ Լէքսան

ՄՐՑԱՆԱԿ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՆ

Սիրաիւ Յովհաննէս

Սանուկ Լապի

ԲԱՐԻՎԱՐԲ

ԳՍԱԿ ԳԱՏԻՈՅ

Ա. ԿԱՐԳ

Յովսէփ Լեփրեմ

Բ. ԿԱՐԳ

Ղազարոս Սերովբէ

Գ. ԿԱՐԳ

Թեոքիէն Յակովբ

Սեպուհ Լուծֆի

Սերիէմբուլի Հեթում

Գ. ԿԱՐԳ

Թագաւոր Խաչատուր

Ռուբէն Յակովբ

Դաւնիկ Լէքսան

Օհնոր Լեղբանիկ

Ե. ԿԱՐԳ

Ճանիկ Սովսէս

Չափաւոր փոխան պիտանութիւնը. և
չափազանցին ընկերութեանը պատ-
ճառած իշխանութիւնները:

Ի՞նչը արարածոց մէջ բանականութիւնը մարդկան սեփական ձիրք մը պարգև եղած է, որով կտարբերի աւանանց դասէն:

Իսկզբանէ աշխարհի, անբանները զուրկ մնալով այս ձիրքէն, ամեն մէկուն իրեն սեռին գործունէութիւնը՝ ամենեւին տարբեր վիճակի մէջ չէ մը տած, և չէ երբեք կատարելագործած: Մասնակը իր ստացելը կգործէ այսօր՝ բոլորովին նման ինչպէս որ կգործէր սկզբնամարդուն ատենը, միջինը իր բոյնը կչինէ շարունակ անթիւ տարեւրէ առաջները շինուածներուն նման ևայլն, ևայլն:

Մարդն բանական չէր սեպուեր, եթէ միշտ մի միայն պարզ կերպիւ մը իրեն սնունդը, հագուստը, և օթեանը ճարէր, հարկաւ զանազան պիտոյքներ պէտք ունէր իրեն յատկացնել: Չէր կրնար շատանալ երկրին յինքնէ տըւած պարզ սնունդներովը, մարմինը յրոտ պահպանելու համար կենդանեաց մարդէ շինուած զգեստներովը, և արեւէ, անձրեւէ և եղանակներէ ապաւ հով մնալուն համար ամենազեղծուկ խրճիթներովը: Իւր տաղանդովը և գործունէութեամբը օր աւուր այս ամէնքը կատարելագործեց: Հետեւաբար քանի որ մարդկային սեռը բաղմացաւ, պիտոյլց տեսակներն ալ աւելցան, և այսպէս կիրքերը սկսեցին տիրել:

Այս ամեն պիտոյքները՝ որոնցմով մարդս կարծեց զինքը երջանիկ ընել, տեղի տուին աշխատութեան, որով միայն կարելի եղաւ զանոնք ճարելը:

Աշխատիլը անհրաժեշտ պարտք մը սահմանուած իսկ է Արարչէն. «Բըրտամբ երեսաց քոց կերկրցես զհաց քո»:

Աշխատութեան տեսակները բազմաթիւ և պարբեր ըլլալով, առաջ բե-

րաւ որ ընկերութեան անհատները զանազան գործով զբաղին: Մէկն ընկերին հաց պատրաստեց, և միւսը ըզգեստ, որ մէկը ուրիշին բնակարանը շինելուն օգնեց, և միւսը դրացնոյն արախ մէջ գործեց ևայլն: Փոխարինաբար մարդիկ սկսան իրարու օգնել, և այսպէս ընկերական վիճակը հաստատութիւն դաւաւ:

Ուրեմն աշխատութիւնն եղաւ միայնակ միջոց ձեռք բերելու համար ամեն մէկ հարկաւոր սեպուած բաները, և այսօր որոնք որ ինչք և կամ ստացուածք ունին, միշտ աշխատութեան պատգններն են, կամ իրենց և կամ իրենց նախնեացը:

Կիրքերու տարբերութեամբ, ընկերութեան մէջ զանազան աստիճան սեփական ունեւորութիւններ ծագեցան, և հարստութեան և աղքատութեան վիճակները երեւան ելան: Կիրքին և դառն աշխատութիւնները հաւասար չափով բաժին սկսան չըլլալ: Հարուստը դիւրինները իրեն յատկացոյց, և աղքատը ախամայ տոխպեցաւ դառն տեսակներն անգամ յահճն առնուլ: Ահա ասկից ծնաւ աշխատութեան վարձատրութիւնը, և ընկերութեան մէջ առեւտուրը:

Առեւտուրը կազմովեցաւ սկիզբները առարկայ ընդ առարկայի տալով, և աշխատութիւնը ընդ աշխատութեան: Այս կերպ սակարկութեանը վերջերը ընկերութեան դիւրիւն չըլլալով, որովհետեւ սկսան մարդիկ իրարմէ հեռանալ, այլ և այլ երկրներու մէջ տարածիլ, մարդկային հանձարը ամփոփեց իրերաց հատուցման միջոցը, և դիւրացոյց՝ առարկայներուն մէջէն ազնիւ սեպուածները ոռկին և արծաթը, փոփոխակի վճարման միջոց մը սահմանելով: Այս երկու մետաղները ստակ ըսուեցան, և ըստացուածոց և աշխատութեանց չափը կազմեցին:

Ուրեմն ստակը եղաւ ամենահարկաւոր առարկայ մը, և ասոր միջոցաւ սկսաւ կարելի ըլլալ ձեռք բերլիլ զանազան պիտոյքներէ, և աշխատութիւնն այս ստիպեցաւ ասոր օգնականութեանը դիմել:

Ստրկին տուած նպաստը մարդկային ընկերութիւնը կենակցութիւնը անտարակոյս ճշմարտութիւն մըն է: Ո՞ր ձեռնարկութեան կարելի է գլուխ հանել այսօր առանց ասոր նպաստին երկրագործը իր աշխատութիւնը չկրնար արգասաւոր ընել առանց ստրկի: Հողը ինքնին պողաբեր չէ, հարկ է զանի գործել, ուրեմն զանազան գործիքներու, ուրիշ բանւորներու և կենդանեաց ուժին կարօտ է: Ըսոնց ամմէնը ստրկով ձեռք կը բերուին: Բիշ կ'ստուռի այնպէս աշխատութիւն մը որ իրեն օգնական չկանչէ ստակը:

Աշխատութեանց տեսակները բազմակերպ են, կան ալ որ յոյժ տաժաւներ և վտանգաւոր իսկ են: Ըսոնց զբաղելու գործաւորը, հարկադրողը մի միայն ստրկի կարօտութենէ է: Եթէ ստրկի հարկաւորութիւնը չըլլար, արհեստները ինչպէս կրնային ծաղկիլ, և մարդկանց բազմութիւնը համեմատելով որքան նուազ կըլլային աշխատութեան տեսակները: Ո՞վ կըլլար հանքահան և յանձն կառնուր ինձնել երկրին խորունկ սրտին մէջ թանձր և անառողջ օդով ապրիլ, մինչև անգամ արևուն ճառագայթներէն զրկուիլ: Ո՞վ կերթար մաքրելու քաղաքներու աղտողի և գարշահոտ ճամբաները, և զաղիւր շնչառութեան զանձր կդատապարտէր:

Որոնք կերթային գործարանները աշխատելու, և մարդկային ընկերութեան հաճելի արուեստաշէն ձեռակերտներ գործելու: Ո՞վ կըլլար երկրագործ ու քրտինք կ'թափէր՝ իր ընտանեացը անդեանը հարկաւոր եղածէն աւելի ցորեն և սրաշար հասցընելու:

Ուրեմն ակներև և անտարակոյս է որ ստակն է շարժառիթ, և աշխատութեանց քաջալերողը:

Կան անձինք որ ստակին իրենք կը գործածեն իրենց անձնական աշխատութեանը մէջ, և կան ալ որ ուրիշներուն փոխ ապրով զանի, անոնց ձեռքը աշխատութեան միջոց մը կը կանգնեն, և ի հարկէ ասոնց աշխատութենէ առաջ եկած շահիւ իրենք ալ մասնակից կըլլան, համեմատ իրենցմէ դուրս հանած ստակուն: Այս ալ եղաւ պատճառ որ ընկերութեան մէջ ստրկի տոկոսը ծագեցաւ:

Որովհետև ստրկին նպաստը մեծ է ամմէն մէկ գործաւորի, արժան է փոխատուն տուած ստրկին համար վարձապրութիւն մը ստանայ: Եթէ օրէնքները չենրէին ստրկի վրայ տոկոս առնուիլը, ստակը ուր որ հաւաքած կըլլար հոն կը մնար, և անոր հարկաւորութիւնը ունեցողները անգործ կը մնային, և ընկերութեան մէջ աւելի տառապանք և թշուառութիւններ կը տեսնուէին:

Միայն հոս արժան է նկատել թէ ինչ սահմանի մէջ հարկ է գտնուի այս տոկոսը, որպէս զի ընկերութեան բարեշաջող ըլլայ, և փոխատուն և փոխատուն, անգործարարձաբար շահ ունենան:

Բնէնք որ ունեւորին փոխ տուած ստակը՝ պէտք ունեցողին աշխատութեանը բեղմնաւոր կրնէ: Բայց կարելի չէ երեւակայել որ փոխատուն միայն անգամ մը կարօտութիւն կունենայ ստրկի, քիչ ժամանակի մէջ մեծ շահ ընելով, Աշխարհիս մէջ ամէն մէկ գործ սահմանաւոր է, գրեթէ չի պատահեր որ փոխատուն առած փոխ ստրկին գումարը կրկնապատ է աշխատութեամբը կարճ ժամանակի մէջ, և իրեն բաւական ստակ աւելցրնէ՝ դրաւ մաքրելու մը կազմելու: Սխալ պէտք կունենայ անոնք որ ստակ գործածելու

աւրեմն հարկ է որ տակաւ ընդունուած շահը այն աստիճան ըլլայ, որ երկու կողմանց ալ շահաբեր ըլլալով, փոխառուն կարենայ ծանրութիւնը կրել, և փոխատուն ալ յարաժամ իր ստակը շահով բանեցընել:

Այս յայտնի ճշմարտութիւն մըն է, և անոր ապացոյց են Աւրոպայի երկիրներու մէջ դրուած օրէնքները՝ չափաւոր աստիճանի մէջ պահելու համար ստրկին տոկոսը, և ուր թեթեւ ըլլալով՝ երկրագործութիւնը, արհեստները, և վաճառականութիւնը օր աւուր կը բարգաւաճեն: Վերոյիշեալ ազգերուն մէջ ստրկին շահը ամիսը հարկւրին կէսէն աւելին ներելի չէ: Րսէլ կըլլայ որ այն կողմերը տարեկան տոկոսը $\frac{1}{10}$ ին 6 կ'ընտրուի. և եթէ այսպէս չըլլար՝ երբ կը տեսնէինք աւանց ծագիւնալ վաճառականութեան ընկերութիւնները, նաւերը, շոգե նաւները, երկաթուղիները, շտիպածամբայները, ջրանցները, գործարանները և այլն և այլն. և երբ այսօր Աւրոպայի մէջ դժուարաւ կը տեսնենք կանգուն մը քառակուսի բերրի անմըշակ թողուած հող մը, պատճառը վերոյիշեալ չափաւոր դրամաշահն է:

Աւրոպայի մէջ քիչ ձեռնարկութիւններ կ'անուրին որ ունեցած դրամագլխոյն տարին $\frac{1}{10}$ ին 12 շահ բերեն. Երգեօք երկրի մը մէջ, ուր տոկոսը տարեկան $\frac{1}{10}$ ին 24 կամ 30 կ'հասնի, կարելի կըլլայ որ փոխ առնուած ստրկով ձեռնամուխ ըլլալի երկրագործութեան, արհեստի, և վաճառականութեան. և այս տոկոսը վաստակէ կարենալ վճարել, և ալ շահ մը վայելել: Այսօր միայն իր պատիւը պահպանելու աղաքաւն է՝ որ փոխառուն բռնադատեալ, յանձն կ'առնու գիմել այժմեան կործանիչ ծանր տոկոսին: Վաճառքաբար պատիւ պահպանելու այս եղիւնի միջոցը՝ առ ժամանակեայ է, և քիչ ատենէ ազդու կ'երպիւ կըլլայ:

գայ փոխառուն տուած տոկոսին առաջ բերած յաւալի հետեւանքները:

Անտեղի չեմ գտեր նկարագրել հոս մի քստ միոյն այժմեան գործադրուած փոխատուութեանց կերպը և մեքենական միջոցները. և փոխառույն անխոհեմութեամբ կրած ծանր տոկոսէն վտանգաւոր և կործանիչ հետեւանքները:

Յայտնի է որ Այսերական օրէնքները երբեք չեն ներեր՝ որ ստրկին շահը տարին $\frac{1}{10}$ 12 են աւելի ըլլայ, առուտորի և փոխատուութեանց մէջ: Այն անձերը որ իրենց գործը բաժնէն շահել տոկոս ստանալով, այժմ տարին $\frac{1}{10}$ ին 24 կամ 30 վար պայմանաւ երբեք տոկոսին չեն փոխ տար, և գիտնալով որ դատաստանի ներկայութեանը դատապարտելի է այս իրենց գործած գերգաստաններ կործանող անիրաւ գործը, այս անձերը կրնան, տեսնիչ մեքենական խորամանկութիւններ կը բանեցընեն, և քանի միջոցներ ունին կանխապէս ապահովացընելու իրենց անիրաւ շահը, քիչ ժամանակի մէջ կրկնապատիւլ իրենց փոխ տուած քստրկին գումարը, և դատաստանայ ներկայութեանը օրինաւոր կացուցանել փոխառունն ընդունած մուրհակին:

Ախ գիտնալու է որ, ոչ փոխառույն բարոյականութիւնը և պարկէշտութիւնը, և ոչ ալ ունեցած համար մուրքը և պատիւը, նշոյլ մը ապահովութեան չեն ազդեր փոխառույն: Այսօր անձ մը հարկ ունենայ գումար մը ստակ փոխ առնուլ, նոյն գումարին երկու անգամ արժուութեամբ ինչք մը և կամ ստացուածք մը գրաւ դնելու պատրաստ չունենայ պարսպ տեղը աշխատութիւն կուենայ երթալու փոխատուին մօտը. երբեք չսպասէ լաւ ընդունելութիւն մը տեսնել անկէջ: Տեսնենք ալ ողորմելի փոխառուն ինչ պայմաններով կ'աջո-

զի փոխ ստակ ճարել: Դիցուք թէ ընդ
դունելիք դումարը 100 հազար զու-
րուշ է: Հարկ է որ այսօրուան օրըս
աճուրդը ծախուելու 200 հազար զու-
րուշի աժողութեամբ ինչք մը կամ որ
և իցէ գրաւ մը թողու փոխառույն,
և կամ նոյն գնով ստացուածք մը ըստ
օրինի անոր վաճառած համարուի:
Լմանալն տոկոսը եթէ 10% ինչ հաճի փո-
խառուին՝ մեծ չնորհ մը ըրած կը սե-
պէ: Սովորաբար մուրհակին վճարման
պայմանաժամը, եթէ խղճմանքի տէր
ըլլայ փոխառուին, 6 ամիս կգրուի,
և այդքան տոկոսին բանելիք տոկոսը
առնուած գումարին վրայ դարձուած,
այնպէս մուրհակ կառնուի, և այսպէս
100 հազար զուրուշներ կըլլայ 112
հազար զուրուշ: Անխաղաղակ է
փոխառուին, և ըստ գիտէ որ իր ա-
ռած գրաւը տիրոջը ալ ետ դառնալիք
չունի, փոխ առնուած գումարը ժա-
մանակին անվճարելի մնալովը: Երբ,
երբ 6 ամիս առենը կըրանայ, փոխա-
ռուն քաղցրութեամբ մը կարհանիլէ
տուած ստրկին հաշուին մաքրուիլը.
և փոխառուն կհարկադրի նորոգել իր
տուած գիրը, միշտ վեց ամսական բա-
նելիք տոկոսը վրան դարկած: Եւս
ընթացքով, քանի մը անգամ տոկոսին
տոկոսն ալ վճարել պարտաւոր ընելով
փոխառուն, երբ 2 տարին կմերձենայ,
և գրաւ տուած ապրանքին արժողու-
թիւնը արուած մուրհակին գումարին
թուոյն մէջ հաւասարութիւն մը կը
մերձենայ, ալ փոխառուոյն քաղցր դէմ-
քը, և անոյշ լեզուն կերպարանափոխ
կըլլան, և փոխառուն ստիպեալ միւ-
սէն, կամ կամովին կթողու բոլորովին
իր գրաւ դրածը և կպառուէ տուած
մուրհակը, և կամ իր ստացուածքը
կէս գնովը ձեռքէն ելլելն իրեն դրժ-
ուարը երթալով՝ կընդգիմանայ, և նո-
րագել կընայ մուրհակը: Պէտք է որ
գիտնայ խեղճը որ տուած մուրհակին
ալ ցաւալի ժամը հասեր է, ապահո-

վութիւն ազդելու ալ կարող չէ: Այլ
չապէս դատաստանի ներկայութեանը
կքաշքէ զինքը փոխառուն, և այն
տեղ շնորհիւ իր տուած մուրհակին
իր ստացուածքէն կղրկուի:

Եւս այսպէս կյաջողին գրեթէ
միշտ, անիրաւ շահատերները զրկել
զուրիշը իրենց շահուն համար, և ալ
Պատաստանաց առջևն օրինաւոր պա-
հանջող երևնալ: Եւս խօսքիս ապա-
ցոյց մըն է, որ հիմակուան ատեններս
դատաստանատուները ներկայացեալ
մուրհակներուն վրայ, սովորաբար քիչ
ժամանակի շահ բանած կտեսնուի: Փո-
խառուները այնպէս վարուած են որ
10% ինչ 12 տարեկան շահ ընդունելու վը-
ճիւրը չստանան:

Հարցնենք հիմայ ողորմելի փոխա-
ռուոյն: Երբեք աւելի լաւ չէր, որ
ինքը ծախէր ներդութիւն ունեցած ա-
տենը իր ստացուածքը, կիսով գործը
տեսներ և կէսն ալ իրեն մնար: Եւս ժա-
մանակեայ իր պատիւը կարող եղաւ
պահել. վերջը զանի բոլորովին կորոյս,
և ինքն ալ չքաւորութեան մէջ ինչա-
լու դատապարտուեցաւ:

Ճամբատագէս այս ցաւալի դէպքե-
րը յաճախ կպատահին, և դարմանա-
լին այն է, որ շատ կգանուին այնպէս
անձինք, որոնց գործը այսպէս զրկու-
ղութեամբ շահին է, խղճմանք կրող
կտեսնուին, և մինչև անգամ մըջիւնի
մը վրայ կոխելէ կվախանան. բաց երբ
իրենց կներկայանայ առիթ մը անխնայ
գործածել իրենց շահատիրութիւնը,
ամենեւին իրենց հոգ մը չըլլար, ամբողջ
ընտանիք մը իրենց պատճառաւը երբ
թշուառութեան մէջ կլինան: Արեւի
թէ ստեպ ստեպ այս չար գործադրու-
թիւնն ընելով, կընտելանան պառ-
ճառած խեղճութիւններուն. և ունին
իրենց համար ըմբռնուելներ խղճմը
տանքներին հանդարտեցնելու համար
և եթէ մէկը փոխառուի մը նշմարե-
լրած գրկանքը, ահաւաստիկ տալու պա-

տասխանք: «Եւ իրեն բռնութեամբ փոխ ստակ չտուի, ինքը եկաւ յօժաւութեամբը ստացաւ, և տոկոսն ալ ընդունեց. կարծեմ որ ես ալ բարեկամութիւն մը խակ իրեն ըրած եղայ, շատ նեղը ինկեր էր, եթէ ստակ չըտայի ի՞նչ պիտի ընէր, և տեոնենք ուրիշ մը ինձ պէս խղճմտանքաւոր գործ կոտանէր. յանձանքն իրն է որ ստացուածքը այսպէս ձեռքէն թռուց, թող Ժամանակին ստակը վճարէր. ո՞վ ստակն տուանց շահու կ'ըտողը: Եւ ուրիշ գործի չեմ գըտողի, իմ փաստացի լոկ ասկի շահ մ'առնել է. վաստըկիլն աւժթ է մի»:

Ի՞նչ գեղեցիկ և զարմանալի խօսքեր խղճմտանքը հանգարտեցնելու: Սթէ ամեն մէկ ձեռնարկութիւն որ շահաբէր է, պատուաւոր կրնայ ըլլալ, և ալ ազատ խղճի մտաց: Սթէ չէ՞ն գանուիր այնպէս արհեստաւորներ, որ թէեւ շահելով միլիոնաւոր հարստութիւն ամբողջաբար կ'աւտուին, ընկերութեան մէջ անպատիւ և անարգելի չըլլան: Ուրեմն, գահի՞ծ մըն ալ երբ կա նարգուի ուրիշէ մը, իրեն գործած արհեստին համար՝ անոր ալ ներեքը յանցանքը երբ կըսէ. «Եւ այն գտտաւ պարտեալ անձը որ կախեցի, և կամ փղը կարեցի, մի միայն իմ արհեստս գործածեցի. ես ասով կշահիմ և կապրիմ. Եւ մահացուցած անձն ուրիշներն իմ ձեռքս յանձնեցին, ես ալ ի՞նչ որ պէտք էր ընել՝ կատարեցի: Եթէ ես յանձն չառնէի՝ ուրիշ մը զանի կը մահացնէր, ինչո՞ւ շահս փախցնեմ: Վաստակ ընելը ամօթ է մի»:

Եւ լսեցինք ֆիզիգապէս մարդ մը մահացնողի մը, և դերդաստաններ թշուառութեան մէջ ձգող բարոյապէս մահացնողի մը խօսքերը, որով կը ջանան զիրենք արդարացնել եղկելի գործերնուն մէջը:

Գիտեմ որ կ'աւտուին անձինք որ բնէն թէ, որովհետեւ սովորութիւն մը

տած է ծանր տոկոսներով ստակ բանեցընել, եթէ տոկոսը նուազ ըլլայ, փոխատու մը երբէք չհաճիր ստակ տալու. և շատերը հարկաւորութեան մէջ գրուելով՝ շատ նեղութիւններ կրնան կրել: Եւ անձերը կրնան համոզուիլ երբ գիտնան, որ նախադասելի է ըստ լի կարօտութեան մէջ ինող անձին՝ ձեռքի ունեցածը ծախել, քան թէ զանի գրաւը դնելով կէս գինը ընդունիլ:

Եւրանի թէ երկրէս օր առաջ բառնային այսպէս բազմութիւն գերդաստաններ թշուառութեան մէջ ձգող անիրաւ տոկոսները, և բարեխնամ կառավարութիւնը չներէր մինչեւ անգամ դատաստանատանց մէջ այժմեան ներուած տոկոսը, միայն հառարախորէն գանձատան տնօրինած 10/ին 6 ստրկի շահ առնելը օրինաւոր սեպուէր: Եւ այն ատեն անթիւ բարիք չէին յաղաղէր տարածել ժողովրդեանը մէջ, և երկրագործութիւնը արհեստները, և վաճառականութիւնը օր աւուր կ'ծաւաղէին երկրի մէջ:

Պօղոս Գ. Պեղծեան:

ԵՌՈՂՅԱՆԵՐ

Տշարյ յեւրդ որոսած խաղալիքներուն վերայ:

Ենցեալները բարեկամներուս մէկուն տունն երթալով՝ երկու պատուաւոր բժիշկներ, նոյն տանը մէջ գրուելու հաղիւ մէկ ու կէս երկու տարեկան տղու մը վրայ խորհրդակցութիւն կընէին. խեղճ տղան շարունակ պօռալով կուլար:

Նախ՝ տան բժիշկը հիւանդ տղուն պօռալէն և հիւանդութեանն ուրիշ նշաններուն վերայ մտածելով, տղուն հիւանդութիւնը (տանձիլի) տեղ դնելով ըստ օրինի պէտք եղած դորման

ներն ըրած էր և հետևապէս բորբոքման (inflammation) առաջըք քիչ շատ առած էր. բայց որչափ որ հիւանդութեան ուժն անցած ալ էր նե, կրկին խեղճ տղան սյուսալէն չէր դադրած. աան բժիշկը, տեսնալով տղուն ծնողաց անհանգստութիւնը և միւս կողմանէ տարակուսութեան մէջ ըլլալին ստիպուած էր ուրիշ մէկ բժիշկ մ'ալ կանչել տալ և անոր հետ ընկերութեւ տղուն առ երեսս թեթեւ երեւցած հիւանդութեանը վերայ խորհրդակցել. մէկ քանի օր ալ նոյնպէս այս երկու հմուտ բժիշկներն զանի խնամելէն յետոյ, հիւանդին իրաւ է որ հիւանդութեան ուժը բոլորովին անցած ալ էր նե, ժամանակ ժամանակ տղուն վերայ անհանգստութիւն մը կուգար, և երբեմն ալ այնպէս կսլուար, որուն ծնողքը բոլորովին կշուարէին և ինչքնեքն չէին գիտեր, ինչ խաղալիքներ տալ տղուն ձեռքը և ինչպէս զանի զօսցնել, վերջապէս հինգ վեց հոգիէն աւելի մինակ այն տղուն հետ ժամանակ անցընելու ստիպուած էին. այն օրը որ մենք ալ ըստ պատահմամբ հոն գտնուեցանք, ուր սոյն միջոցին երկու բժիշկներն ալ ներկայ էին, որոնց տղուն նոյն միջոցին մէկէն ի մէկ ցաւը սաստիկ կերպով նորոգուելուն վերայ, քիչ մը կանկ առնել և խորհրդակցելու հարկ տեսած էին, մենք ալ մէկ կողմանէ տղան խնամող մէկուն հետ երկայն բարակ հարցութործեր ընելով և միւս կողմանէ Կ. Պօլսոյ բժշկական օրագրին մէջ տուններու և այլն մէջ իբրեւ զարդ գործածուած զանազան գոյներով ներկեալ թուղթերուն և Լըբուռնի Բժշկական Դպրոցին Լօթներորդ կարգի դեղագործութեան մեր հմուտ դասատու Պ. Տէլասուտայի՝ Լշուպի մէջ շինուած այն զանազան ձերմակ կարմիր դեղին և այլն գոյներով ներկեալ խաղալիքներուն վերայ ըրած գիտողութիւններն

աչքիս առջեւ բերելով, միւս կողմանէ ալ այն հիւանդ տղուն սենեակին չորս դին գտնուող զանազան խաղալիքներուն վերայ ուշադրութիւնս գրաւելով և բարեբաղդաբար տեսնելով որ տղան այն խաղալիքներն միշտ բերնին մէջ տանելով, խաղալիքին բերնին մէջ առած կողմի ներկը բոլորովին ելած և լոկ բայտ մնալը տեսնելովս մըտածեցի թէ ինքնին կարելի է որ այս տղուն «անձին» մինակ այս ներկերուն մէջ գտնուող զանազան թուռուտ որ հանգային մարմիններէն յառաջ եկած ըլլայ, այս մտածելով խաղալիքները ձեռքս առած սոյն երկու բժշկաց ցուցնելով լոկ թէ կարելի չէ՞ որ այս տղուն ունեցած «անձին» բուն իսկ պատճառն այս խաղալիքներն եղած ըլլան. նոյն միջոցին թէ բժշկական և թէ առողջական լրագրաց մէջ հրատարակուած օրինակներն ալ առաջ բերելով: Բժիշկներն ըսածիս վերայ քիչ մը խորհելով իրաւամբ և կարելի ըլլալը գտան ալ նե, ստիպուեցան փորձն ընելու. ուստի բժիշկները տղուն ձեռքը և քովը գտնուած բոլոր խաղալիքներուն վերայ երկան բարակ դիտողութիւններ ընելէն զինի, հրաման ըրին որ անմիջապէս բոլոր այն խաղալիքներն ոչ թէ մինակ այն սենեակէն դուրս առնուին այլ և կամ բոլորովին տունէն դուրս նետուին կամ կտոր կտոր ընելով այրուին. այս խօսքերն ընելէ վերջը բժիշկներն իրենց ուշադրութիւնը խաղալիքներուն վերայ գտնուած ներկերուն վերայ ընելով և քիմիական զանազան փորձերով և անոնց այսինքն ներկերուն բաղադրութեանցը մէջ հանրային թուռուտ որ մարմիններ մըտած ըլլալն հաստատելով, պէտք եղած յարմար դեղերն ընել որոշեցին. վերջապէս մէկ քանի աւուր մէջ տղան բոլորովին այն ցաւալի անհանգստութենէն կազատի, և յիշաւի այնպիսի անհանգստութենէ մը, որ կարելի էր եր-

թաղ ու սղուռն մինչեւ գերեզման մըտնելուն պատճառ ըլլար :

Ի՞ժիշկներն յետոյ այս եղելութեցը սկիզբէն մինչեւ վերջը եղածին վրայ լաւ մտածելով կրտսենն որ յիրաւի տըղուն ասնձին բուն իսկ պատճառն այն խաղալիքներն էին , և տղուն ալ օր մը աղէկ օր մը գէշ ըլլալուն պատճառ սա կուտային որ տուած գեղերն յիւրաւի քիչ շատ և անուղղակի կերպով հիւանդութեան ուժը կտարելուն կօգնէր , բայց տղան շարունակ այն թուանորիչ բաղադրութիւնը պարունակող խաղալիքներուն հետ խաղալով , անդադար և անդգալի կերպով տղուն հիւանդութիւնը կնորոգէր , և անշուշտ օր մ'ալ պիտի հանգիպէր որ ալ թունաւորութեան վերջին սահմանին մէջ հասած ըլլալով , խեղճը ունայն տեղը կամ ծնողաց և կամ զինքը խնամողաց սօգիտութեանը պատճառաւ մինչեւ ի մահ պիտի զոհուէր :

Այս ցաւալի օրինակը յառաջ բերելու միակ նպատակն է ցուցնել թէ ինչ աղէտալի հետեւութեանց առիթ կրնան տալ այն տառը , քսան փարայի ծախուած արժան խաղալիքներն , որոնց համար երբեմն հաղարներով զուրուշ և երբեմն ալ այնքան ծախս ընելէն յետոյ խեղճ ծնողք դժբաղդաբար իրենց զաւկներն կ'որոնցնեն :

Արդեօք այս տեսակ խաղալիքներէն յառաջ եկած ցաւալի դէպքը միայն այս է մի , արդեօք բանի բանինքը պատահած է և կ'պատահի ամէն օր : Այս և ասոր նման գէշութեանց շատերուն մեր լուս անցնելուն առաջին պատճառ այս տեսակ գէշութեանց համարը բռնող չըլլալուն կրնանք յատկացնել :

Ո՞վ լսած ունի երեսի ներկ գործածելէն յառաջ եկած հիւանդութիւնները և ցաւալի հետեւանքները . ո՞վ լսած ունի այս տեսակ խաղալիքներուն գործածութենէն ծնունդ առած վնասա-

կար հետեւութիւնները . ո՞վ լսած ունի ծիծ ուտող տղայոց օրօրորին մէջ խիստ նեղ կապուելէն ցաւալի դէպքերը . վերջապէս ո՞վ լսած ունի ասոնց նման դեռ այլ և այլ սոսկալի , վատառողջ , գաղտնի և յայտնի սովորութեանց վտանգները , քանինքն արդեօք այս տարի ալ նոյնպէս ուրիշ տարիներու նման ծով մանելէն (որովհետեւ տարուէ տարի ծով մանողներուն թիւը հետզհետէ շատնալու վրայ էր) հիւանդացող և մինչեւ անգամ մեռնողներ եղան :

Շատ անգամ կ'արժենամք որ լուսաւորեալ դարու մէջ եմք . ինչ օգուտ կ'ըլլայ մեզի , մենք երբոր մուծ սենեակի մէջ ժամանակ կ'անցնեմք , սենեակնուս կից եղող սենեակին լոյսը մեր մուծ սենեակը կ'ընայ լուսաւորել . մեր Ազգին վիճակը ըստ իմ կ'արժեօք սա հետեւեալ օրինակին կրնամ նմանցնել թէ , մենք գիտենք՝ որ մեր սենեակը մուծ և քովերնիս եղող սենեակին լոյսը ըլլալը , այսինքն կրնամք մուծը լոյսէն տարբերել , կամ կրնամք հասկնալ լոյսին աղէկութիւնը , հետեւաբար և մուծին գէշութիւնը , բայց չենք գիտեր՝ կամ չենք ուզեր լոյսին պատճառները բընտուելով մեր սենեակն ալ լուսաւորել : Սենք լալու չենք՝ դեռ մեր Ազգը չէ լուսաւորուած ըսելով . երեւակացելով ասկէց շատ տարիներ առաջ մեր Ազգին եղիկը վիճակը , սակայն շողքորթելու ալ չենք նմանապէս զմեզ նախնի և արդի վիճակին մէջ եղած տարբերութիւնը տեսնելով , այլ ջանալու ենք , աշխատութիւննիս կրկնելու ենք օրէ օր յառաջ երթալու և ոչ թէ դադարական վիճակի մէջ կենալ , որնոր բարեբաղդաբար մարդուն բաժինն չէ անասնոց նման , և ոչ այնքան աճապարելու ենք 10 տարիէն ըլլալը այսօր ընելու աշխատիլ , որուն այն առտենը ժամանակի մեծամեծ կորուստ մ'ըրած կ'ըլլամք , այն առտեն կ'մտնի

մեր գործն ալ շանը օրինակին : Ուստի զգալով մեր պակասութիւնները , բոտ կարի զանոնք պակսեցնելու կամ լեցընելու ջանանք . հաստատեմք կանոնաւոր դպրոցներ , թէ տղայոց և թէ մանուաւոր աղջկանց . հմուտ և բանիւ բուն տնօրինաց և դաստառաց կառավարութեան ներքեւ և հետեւաբար ճշմարիտ մայրեր ըլլալու կիրթ օրիորդներու թիւն աւելցնելու աշխատութիւն : մէկ խօսքով ունենանք Վազիս երջանկութեանը պատճառ ըլլող այն երջանիկ պտուղներն , որոնք պիտի ըլլան ժամանակին մէկ մէկ բանիբուն , տնտես , կիրթ և ճշմարիտ մայրեր :

Վհա ասոնք թող ըլլան ազգասիրաց ամենուն ալ խորհրդածութեանց բուն իսկ նպատակը , թող բառնան մեր մէջ այն գթութիւնները , այն վեճերն կըսեմ , որոնց և ոչ մէկը Վազիս պայծառութեանը , այլ և դժբաղդաբար Վնոր կործանմանը իսկական պատճառներն են :

Որ Հայու սիրտ , կամ այն մեծանուն Հայկին արիւնն իր երակներուն մէջն ալ չըջան ընող ո՞ր Հայը , այս ամենապիտուական կետերն մէկդի թող լով , ընդհանուրին աղէկութիւնը մըտածող ո՞ր Հայը , տեսնելով իւր հայրենակիցները այնպիսի անտանելի և դառն վիճակի մէջ , Հայ անուն կրող ո՞ր սիրտ , մի միայն իր կամքը յառաջ տանիլ կնայի կամաւ և գիտութեամբ որ իր ըրածը Վազին և հետեւաբար իրեն ցաւալի հետեւութեանց մեծ պատճառ պիտի տայ , որ վերջապէս նախ ինքն պիտի ըլլայ Վազին և բնականաբար իւր վերայ ողբ կարգացողը :

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՌՈՂՋԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Տեւ թիւ 8 . Երեւ 180 .)

Երբեմն Գաղղիոյ մէջ այնքան քիչ կ'անցնուէր արեան յարգը որ Լուգովիկոս երեքստասներորդին թագաւոր

րութեան վերջին տաան ամայն մէջ քառասունուեօթն անգամ արիւն հանեցին այս ինքնակալէն , և միանգամայն երկու հարիւր տասն և հինգ մարդոգական ու երկու հարիւր տասը լուծողական դեղ տուին :

Վյն ատենները հակառակ դրութեամբ մը կաշխատէին մարդոյս կեանքը երկարել և տարիքն առած մէկը զօրացնել դեռահաս կենդանւոյ մը արեամբ անոր երակները լեցնելով : Վյո դրութեան համեմատ պէտք էր երկուքին ալ երակներէն երկուքը բանալ , և մէկէն հնայեալ արիւնը դուրս հանելով , խողովակով մը անմիջապէս միւսին արիւնը հոն վազցընել : Բաժնի փորձը Վնգղիոյ մէջ շատ անգամ կառարուեցաւ յաջողութեամբ կենդանիներու վրայ , որով խաւցած և անդամալք ձիւեր և ոչխարներ գոնէ քիչ ատենի մը համար լողութիւն , շարժում և տեսակ մը առողջութիւն ըտտացած , մինչեւ անգամ բնութեամբ երկչոտ կենդանեաց քաջութիւնն առաւ փորձեցին անգութ և վայրենի կենդանեաց արիւնն անոնց երակաց մէջ թափելով : Բաջալերուած այս փորձառութիւններէն մարդիկ համարձակեցան այս դեղը իւրեանց նմանեաց ալ գործածելու :

Փարիզի մէջ Ռիվա և Տէնիզ Բժիշկները յաջողեցան խիստ վտանգաւոր թմրացաւէ մը (l'etbargie) աղատել երկտասարդ մը քսան անգամ անկէց արիւն հանելով փոխանակ գառի արիւն երակացը մէջ լեցնելով : Վմանապէս խելագարի մը արիւնը հանելով և հորթու արիւն փոխադրելով երակացը մէջ բըժրչուեցաւ :

Բայց որովհետեւ այս դրութիւնը անբժշկելի կերպով անտաքեալ և բըժիշկներէն լքեալ անձանց վրայ կգործածէին , անոր համար միշտ յաջող արդիւնք մը չունենալով քիչ քիչ անգործածելի եղաւ :

Իսայ տակայն այս դրութիւնը բու-
լորովին մերժելի չէ . զի այս միջոցով
դուրսէն մտած արիւնք մեզի սեպհա-
կան արիւն դառնալով կրնայ մարմինը
զօրացնել և օրերն երկարել . մանաւանդ
կան անանկ հիւանդութիւններ՝ մաս-
նաւորապէս անոնք որ հոգւոյն և ջը-
ղային դրութեան կլերաբերին , որոնց
մէջնոր մտած արեան աղաւորութիւնը
անպատճառ առողջական յեղափոխու-
թիւն մը կրնէ :

Պէշքըն որուն հաղուագիւտ տա-
ղանդն ամեն դիտութեանց կհասնէր ,
և որ երկար ժամանակ սխալմունքով
պարարեալ մարդկային միտքը առաջին
անգամ ճշմարտութեան ճամբան բե-
րաւ , այս անուանի իմաստունը իւր
ուշադրութեանն ու քննութեանցը
նիւթ բրաւ մարդկային կենաց երկա-
րութեան խնդրէր : Այս նիւթին վրայ
իւր գաղափարները յանդուգն և նոր
էին : Ինքը կնանցներ կեանքը բոցի մը ,
գոր շուրջը պատած օդը անդադար
կաշխառի սղառերու . և կրկայ վայր-
կեան մը՝ ուր մինչև անգամ խիստ կարծր
մարմիններն ալ այս շարունակ սղառ-
մանէն բոլորովին կիճանան : Պէշքը կը
հետեւցնէր թէ ասկից կրնամք մեր օ-
րերն երկարել այս սղառումէն խոյս
տալով և երբեմն ներքին հեղանիւթ-
քը նորոգելով : Արաքին սղառումէն
աղատելու համար կուզէր որ մանա-
ւանդ պաղ ջուրի բաղնիք գործածուի ,
և բաղնիքէն ելած ժամանակ մարմինն
իւզով օծել : Իսկ ներքին սղառման
համար կհրամայէր մտաց հանդարտու-
թիւն , բարեխառն սնունդ մը և «ֆօֆի»
և թմրեցուցիչ դեղերու գործածու-
թիւն . որպէս զի կրտէր ներքին շարժ-
մանց արագութիւնը թեթեւեղալով ա-
նոնց վաղահաս դադրիւր արգելուի :

Ասանկ ալ հեղանիւթոց աղակա-
նութեանն և թանձրութեան առաջին
առնելու համար , որ ծերութեան անհր-
բաժեշտ հետեւանքն են , կուզէր երկու

կամ երեք տարին անգամ մը նորոգուին
անոնք . նախ սաստիկ ժուժկալութիւն
ընելով և մաքրողական դեղեր առնելով
որպէս զի հինցած ու աղականեալ հե-
ղանիւթքը դուրս ելնեն . և յետոյ զօ-
րացուցիչ ընթացք մը բռնել ու ոյժ
տուտը լուծմունքներ գործածել որով
մարմնոյն խողովակներն անոյր կենդանի
նիւթերով ընդունելով լեցուին :

Պէշքընի այս դրութեանց մէջ քա-
նի մը փոքրիկ փոփոխութիւններ ընե-
լով միշտ օգտակար կերպիւ կրնայ գոր-
ծադրուիլ :

Կցաւ իմք ըսելու որ վերջի ժամա-
նակներս մարդիկ առաւելապէս յա-
ռաջադիմութիւն ըրին . ո՛չ այնքան
կեանքն երկարող , որչափ կարճեցնող
արհեստից մէջ : Ամեն ատեն պակաս
չեղան իմաստակ խաբեբաներ որ փա-
ռաւոր մականուամբ ոսկի աղերով
ներկերով , երկնային անկողիններով և
կենդանի մագնիսականութեան մոգա-
կան զօրութեամբ խոստացան մարդոց
բնութեան ընթացքը խաբանել : Իսայ
շուտ ճանչցուեցաւ որ Քօնթ Սէն -
Տէրմէնի երկայնափեշ-թեան թելը (santali)
փայտի խառնուրդ մ'էր (sène)ի և (fe-
nouille)ի տերեւներու հետ . որ ճանչ-
ցան Քակիլիօսթրոյի այն գոլմած կենաց
ըմպելն ուրիշ բան չէր , եթէ ոչ Լատարի
ստամոքսային ըմպելի մի , ճանչցան որ
կենդանի մագնիսականութեան մոգա-
կան զօրութեանն ուրիշ բան չէր ծա-
գէր եթէ ոչ երեւակայութեան և բոլ-
գացմանց վրայ բրած աղաւորութիւն
ներէն , վերջապէս ճանչցան որ ոսկիան
դեղերը ու ներկերը աւելի յարմար
էին զիրենք հնարացող քսակը լեցընել
բան թէ գործածողաց կեանքն երկա-
րել :

Հոս աղէկ կրկայ եթէ կենդանի
մագնիսականութեան վերայ քիչ մը
որոճանք : Արհամարհեալ և անանկա-
ցեալ բժիշկ մը Սէզզէր անուամբ ,
բայց շատ ներշնչալ որ ո՛չ այնչափ անե-

րեւոյթ ոգիները՝ այլ խորհուրդին մէջ պահուած քանի մը անձինք իրենց առաջնորդ ունենալով, ելաւ արուեստական մագնիսներ հնարեց իբրեւ հասարակաց ցուցուց. տեսնելով որ իւր այս հնարքը կ'յաջողէր ձեռնարկութեանը մէջ առաւել յառաջացաւ և արուեստական մագնիսը մերժելով ըսաւ, թէ ինքն է մեծ մագնիսը որ բոլոր տիեզերաց պիտի ազդէ (amagnétisme)։ Իորոր իւր անձը, կըսէր, այնչափ մեծ մագնիսական զօրութիւն մը կ'պարունակէ որ զանի այլոց հաղորդելու համար ուրիշ պէտք չկար, բայց եթէ անգամ մը դաչիլ, մատը դէպ ի այն ածին երկնցնել, կամ մինչեւ անգամ լոկ հայել անոր, և յիրաւի այս գործն ընող անձինքը կ'ցուցնէր, որոնք կ'հաստատէին թէ, անոր մէկ դաչիլը կամ լոկ նայուածքը իրենց վրայ այն ազդեցութիւնը կընէր ինչ որ գաւազանի կամ երկաթի ձողի մը հարուած կընայ ընել։ Այն ատենէն սկսելով Մէզմէր այս զօրութիւնը կ'ընէր մագնիսականութիւն կոչեց. անիմանալի անուռն մը որուն մէջ պարունակեց իմաստութիւնն ալ կեանքն ալ, առողջութիւնն ալ զորոնք ուղածին պէս ամենուրեւ հաղորդել կը պարծենար։ Մէզմէր չկրնալով քաշեցնել այս սնտոի զօրութիւնը Վիէն նայի մէջ, Փարիզ գնաց և հոն ամենայն փառաւորութեամբ սկսաւ հրաշակել իւր գիւտը։

Հասարակութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ մը սկսաւ իրեն դիմել. ամեն մարդ կ'լազէր բժշկութիւն գտնալու. ամեն մարդ կ'իտախարէր Մէզմէրի մագնիսականութեանը հաղորդուելով՝ հրաշքներ ընելու։ Ինքը գաղտնի ընկերութիւն մը հաստատեց, որուն անգամ ըլլալ ուղղը կ'պարտաւորէր ի ուղովիսի հարիւր ոսկի կանխիկ վճարել։

Վերջապէս սկսաւ հռչակել թէ Նախախնամութիւնը զինքը զրկած աշ-

խարհ մարդկային ազգը իրմով վերանորոգելու համար։ Այս անձին վրայ յոտակ գաղափար մը ընթերցողաց տալու համար, հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'հրատարակեմք. զոր իւր աշակերտներէն Վ. Հերվիէյի ձեռամբ այն ատենի հասարակութեան մէջ ցրուեց։

«Միջա մէկ գիւտ մը, որ մարդկային ազգին օգուտներ պիտի մատուցանէ։ Եւ իւր հեղինակին անմահ փառք մը պիտի ըլլայ. բնաւին տկարութիւն մը աշխարհիս բնակչացը ալ չքալիտի ազդէ, և անոնք մեր հիւանդութիւնները լսելեօք միայն պիտի ճանչնան։ Մայրերը յղութեան ցաւեր ալ չպիտի ունենան. անոնց զաւակունքը առաւել ուժեղ պիտի ըլլան, որոնք նախնի ոսկեգարին գործունէութիւնը, առաջգութիւնն և գեղեցկութիւնը պիտի նորոգեն։ Կենդանիներն ու տունկերը, որոնք իսկ մագնիսական զօրութեան ենթակայ են, ազատ պիտի ըլլան հիւանդութիւններէ. ոչխարաց երամակները աւելի առատութեամբ պիտի բազմանան. պարտեղներուն տունկերը աւելի ուժեղ պիտի ըլլան. ծառերը առաւել գեղեցիկ պտուղներ պիտի տան։

«Մարդկային միտքը այս հրաշալի գաղտնիքին տէր ըլլալով, բնութեան վրայ առաւել զարմանալի ազդեցութիւնը պիտի ընէ. . . . և ո՞վ գիտէ մինչև ո՞ր պիտի տարածի անոր զօրութիւնը։»

Բայց այս չքնաղ խոստմունքներն և փառաւոր ակնկալութիւնները ի դերեւ ելին խիստ քննութեան առջև մագնիսականութեան յանձնաժողովին, որուն պարագլուխ էր Ֆրանգլին։

Մառախուղը ցրուեցաւ և բոլոր այս մոգութեանց շէնքէն միայն կենդանի ելեկտրականութիւնը մնաց զոր շարժելու համար շրջափումն և շփում պէտք էր. թէ և ոչ վերոյգրեալ ար-

գիւնքները առաջ բերելու և ոչ մարդոյս կեանքը երկարելու զօրութիւնն ունի :

Այն միջոցներուն մէջ երեւան ելաւ Արահամ բժիշկը իւր երկնային անկողնովը : Այլ պատմէին թէ այս անկողնայն վրայ գացողին զօրութիւնը անդադար կը նորոգուէր : Բայց ասոր ալ գոյութիւնը իւր խոտոացած արդիւնքներէն աւելի վաղանցիկ ըլլալով շատ չտեսց կորսուեցաւ Արահամի անողորբելի պարտաւարաց ձեռքը : Աճուրդով վաճառուեցաւ, և իմացուեցաւ որ բոլոր իւր զօրութիւնը ելեկտրական աղբմանց, հոտաւէտ շոգիներու, ներդաշնակաւոր ձայներու և այլն ներգործութենէն կախումն ունէր : Յիրաւի այս անկողնը պառկողին մէկ գիշեր մը բազմապատիկ հեշտութիւններ կը մատուցանէր : Բայց ասով կենդանական զօրութիւնը շուտ սպառելով, հետեւապէս երկայնակեցութիւնը վտանգի մը մէջ կ'մտար :

Վերջապէս այն ատենին ժողովըրդեան լուսաւորեալ մասը երկայնակեցութեան գիւտը ընելու անկարելիութիւնը տեսնելով, և այն արհեստը խաբեբաներուն թողլով բոլորովին, կենաց երկարութիւնը ոչ թէ աւուրց շատութեանը մէջ, այլ անոր բարձր գործածութեան և անոր մէջ վայելած բերկրութեանցը մէջ դրաւ :

ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՂԱՊԱՆԵՐԱՅԻՆ ԵՄԻՆԱՆԻՆԻ

ԽՍԱԿԻՂՈՒԹԻՒՆ ԺԵ .

ԵՂԱՊԱՆԵՐԱՅԻՆ ԵՄԻՆԱՆԻՆԻ

1. — Ի՞նչ է շնչառութիւնը :

— Շնչառութիւնը մարդուս կազմուածքը կատարեալ և բնական վիճակի մէջ սրահող այն գլխաւոր պաշտօններէն մէկն է, որուն միջոցաւ թոքերուն մէջ գտնուող օդը շարունակ կ'փոփոխի :

2. — Օդոյն այս փոփոխութիւնը կատարուելու համար անհրաժեշտ պէտք կայ մի :

— Այո, և անդադար փոխուելու է թոքերուն մէջ գտնուող օդը, վասն զի յայտնի է որ արիւնը մարդուս մարմնոյն զանազան և ամեն կողմերը սնուցանելու կ'ծառայէ, այս ընելովն ալ իւր սնուցիչ յատկութիւնը կ'որստունջընէ : Վասն որոյ արիւնը՝ մարդոյս մարմնոյն ամեն կողմերը պարտցնող ուրիշ խումբ մը երակներու միջոցաւ կըրկին նոյն արիւնը սրտին մէջ կդառնայ, և անկից ալ թոքերուն մէջ կ'մտնէ, ուր օդոյն դէմ դալով և անոր բարկածնին մէկ մասը առնելով իւր սնուցիչ յատկութիւնը կրկին կ'վատակի :

3. — Իսկ է թէ թոքերուն մէջ շարունակ եկող արիւնը ապականեալ է կամ իր սնուցիչ յատկութիւնը կորսնցուցած է :

— Այո, վասն զի սնուցանող յատկութիւնն ունեցող արեան մէջ աւելի բարկածին պէտք է որ գտնուի և ընդհակառակն շատ քիչ ամխային թթու : Սնուցիչ արեան գոյնն է կարմիր. իսկ ընդհակառակն թոքերուն մէջ եկող արեան գոյնն է սև կամ մթագոյն և կոպրուանակէ աւելի ամխային թթու, քան թէ բարկածին. սոյն աղաքաւ, շնչառութեան այն օգտակար պաշտօնին միջոցաւ թոքերուն մէջ շարունակ օդ մտնելով, ապականեալ օդոյն ամխային թթուն կ'առնու և անոր տեղը բարկածին կազը կ'փոխանակէ. ասկից նաեւ կրնամք հասկնալ որ շնչառութեան միջոցաւ ոչ թէ միայն արիւնը կ'մաքրուի, հապա նաեւ ապականեալ արիւնը մաքրելու համար, ապականեալ օդն ալ դուրս կ'ելլէ շարունակ մաքուր օդ մտնելու համար :

4. — Այդ բաժէդ կ'հասկցուի՞նաւ որ շնչառութիւնը կենաց պահպանութեան ամենաօգտակար պիտոյքներէն մէկն է :

— Անտարակոյս . զի ինչ պիտի լինանայ խեղդուած ըսելով . այն հիւանդը պիտի հասկնամք որ կամ արտաքին , կամ ֆիզիգական որևիցէ պատճառաւ մը թորերուն մէջ օդ մտնելու արգելք եղած է , և կամ այնպիսի տեղ մը գտնուէր է ուր մաքուր օդ ծծելու տեղ , ապականեալ օդ , և կամ անանկ օդ մը որուն բնական տարրերց տեղ ուրիշ թունաւոր և վատառողջ կազեր շնչած է և կամ վերջապէս այնպիսի տեղ մը գտնուած է ուր բոլորովին օդ չըլլայ ինչպէս ջուր :

Աստի հոս յարմար կեպեմ ըսելով թէ , ռամիկները սխալ կարծիքէ մը թելադրեալ ջրի մէջ խեղդուած որ և իցէ մէկը անմիջապէս ջրէն դուրս հանելով , խեղդուածին գլուխը դէպ 'ի վար կ'ախելով անագորոյն կերպով ծեծել կուտան : Անցեալ տարի խորթաղի մէջ ծով մտնելու ատենները հոն գտնուելովս , օր մը երեկոյին ծով մտնելու ատեններն մեծ աղաղակ մը բռնաբար գիւղին մէջ , հետաքրքրութեամբ մենք ալ դէպ 'ի նոյն ձայնը գացինք վազելով , ուր խեղճ աղջիկ մը հազիւ քսան տարեկան , ծովին մէջ բաւական ժամանակ զբօսնալէն վերջը խեղդուելու գոգացողութիւնն կունենայ : Շրջակայները գտնուողներն զանի խղճալով , կ'աղէն զանի ջրէն հանելու և գլուխը դէպ 'ի վար կ'ախեն և կսկսին անգութ կերպով մէկ քանի հոգի ծեծել . խեղճը իրաւ է որ այնքան ծեծ ուտելէն կարծենայ և աչուքները կբանայ , բայց անմիջապէս մինչև ցաւիտեան գոց մնալու համար կրկին կգոցէ :

Աստի եթէ հասարակութիւնը քիչ շատ բնազննական պաշտօններուն վրայ տեղեկութիւն ունենար , անշուշտ այնպիսի մահառիթ սխալանաց մէջ ոչ երբէք պիտի ինէր . զի պիտի գիտնար այն ժամանակը որ ջրին մէջ որ և իցէ մէկուն խեղդուելուն պատճառ ոչ թէ ներս ջուր մտնելուն համար է , հապա

շնչառութեան համար պէտք եղած օդն չգտնելուն :

5. — Փոքր սենեակի մը մէջ շատ մարդիկ մեկտեղ նստելու կամ պառկելու փաստակարէ :

— Այո , աւելի ևս գէշ է պառկելն քան թէ նստիլ . այս տեսակ անդառնութիւններէ յառաջ եկած զարհուրելի օրինակներ պակաս չեն բժշկական պատմագրութեանց մէջ ինչպէս որ բարեմիտ ընթերցողը 8^{րդ} թուոյն այն ինչ երեսը կրնայ գտնալ Հնդկաստանի մէջ պատահած այս տեսակ օրինակ մը :

6. — ()դոյն խոնաւութիւնը ինչ փնտ կրնայ հաղորդել :

— Օնանդան ցաւալի հիւանդութեանց պատճառ կրնայ ըլլալ , ինչպէս իջուածք , փողացաւ (հիւննաք) հարբուղիս , թանջք (իչ աղբոր , խալ) յօդուածացաւ (վէճա) ջրերու տեսնո , օձիկ (երանձրգ) խոյր (սրտաճա) ջրբողութիւն (սրտգայ) և այլն :

7. — Տուներուն շինութեանցը մէջ գործածուած նիւթերն աղբեցութիւնն ունին օդոյն խոնաւութեանը վերայ :

— Այո , ուստի պէտք է շինուածքի մը նիւթը կամ ատաղձը (բերէսթէ) ընտրելու ատեն մեծ զգուշութիւն ըլլալ , որ օդոյն խոնաւութիւնը իրեն քաշող նիւթ չըլլայ :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

Խօսակցութիւն Ժ.Զ.

1. Ամպերուն յառաջ գալուն ամենագլխաւոր պատճառներն որոնք են :

— Առաջին պատճառ կրնամք դասել մէկէն ի մէկ պաղութիւնը , որուն հետ կրնամք հաշուել նաև զանազան հողմուկներ և անոնց փոփոխութիւնը և այլն :

2. Կարող ես ցուցունել թէ որոնք են այն պարագայներն որոնց մէջ հոգիներն կրնան ծնունդ տալ կամ կծնին զամսոյ, կամ թէ բոլորովին կոչնչացնեն :

— Առաջին . երբոր յանկարծ պաղ հով մը փչէ որ և իցէ երկրի մը վերայ , նոյն սահմանին օդոյն մէջ գտնուած՝ բայց անտեսանելի շոգին կիստանայ . երկրորդ , թէ որ շոգեղց տաք հով մը պաղ հովի մը հանդպի . երրորդ , թէ որ ընդհակառակն , տաք օդ մը անցնի ամպոց վերայէն , որոնք անմիջապէս առներեւոյթ կըլլան , անոնց այսինքն ամպերուն մէջ գտնուած ջրի շոգիներն , տաք օդին ազդեցութեամբը քաշուելով :

3. Ի՞նչ պատճառաւ ամպերը շատ անգամ լերանց բոլորովին կգտնուին :

— Որովհետեւ ճամբաներուն խոնավ օդին շոգիները կամ տաք հովերունը , լերանց բոլորովին շուտով և շատ դիւրութեամբ կիստանան :

4. Ո՞ր սահմաններուն մէջ երկինքին երեսը աւելի ամպոտ է :

— Ուր որ տաքութեան աստիճանը և հողմոց փչումը աւելի փոփոխական է :

5. Ուրեմն կգտնուին անանկ կողմեր , ուր ընդհակառակն քիչ և շատ քիչ ամպ գտնուի :

— Կհասկցուի վերի ըսածէս շուտով թէ ուր որ տաքութեան աստիճանը քիչ կփոխուի , և ուր հողմերը գրեթէ միշտ մի եւ նոյն փչումն ունին , ինչպէս Եգիպտոսի մէջ :

6. Ո՞րչափ հեռաւորութիւն կրնայ ըլլալ երկրիս և ամպոց մէջ :

— Այս տարբերութիւնը շատ փոփոխելի է . կան ամպեր , որոնք կարծես թէ երկրիս երեսը պիտի քսուին , ընդհակառակն և ոմանք երկրիս մէջ գտնուած բարձրագոյն լերանց գագաթէն ալ վեր են :

7. Արդեօք երբեքորական զօրութիւնը ամպոց երկրիս հետ ունեցած

հեռաւորութեանը վերայ ազդեցութիւն ունի մի :

— Այնչու :

8. Կրնաս որոշել ամպոց մեծութիւնը :

— Կգտնուին անանկ ամպեր որոնց մեծութիւնը անչափս է . 30 քառակուսի քիլոմէթրը և աւելի ևս , 1.000 մէթր խորութիւն . իսկ ոմանցն ալ հազիւ թէ 1 մէթր կանցնի :

9. Ամպերուն զանազան ձեւեր ունենալուն պատճառները որոնք են :

— Ա. Այն անհամար պատճառները , ուսկից ամպերը ծնունդ կառնուն . Բ. Երբեքորական զօրութիւնը , Գ. հողմոց հետ ունեցած յարաբերութիւններն :

10. Ի՞նչ պատճառաւ երբեքորական զօրութիւնը ամպոց ձեւերուն վերայ ազդեցութիւն կունենայ :

— Այո , կունենայ և զանազան նկատմամբ . իւր ֆիզիկական կամ բրնական զօրութեամբը , իւր խտանողական կամ շոգիացնող կարողութեամբը , անկից յառաջ եկած վանողական և ձգգողական զօրութիւններովը և այլն :

Ինդհանրապէս շարժման մէջ կըլլան այն ամպերը , որոնք աւելի երբեքորականացեալ են :

11. Ի՞նչ գոյն ունին ամպերը :

— Երբոր արեգակը հորիզոնէն վեր է , ճերմակ և քիչ կամ շատ սևուտ կերենան . կարմիր , և դեղին . արեւին ելլելուն և մարը մոտեցուն ժամանակը :

12. Ի՞նչ պատճառաւ ամպերը ընդհանրապէս երեկոյին կամ առաւօտեան կամրագոյն են , այսինքն արեւին մարը մոտեցուն և անկից ելլելուն ժամանակները :

— Որովհետեւ ինչպէս որ այն ինչ երրորդ խօսակցութեանց մէջ ըսած եմք թէ արեւին լոյսը կամ ճառագայթները զանազան գոյներէ բաղկացեալ են , ուստի արեգակին լուսին ճառագայթներուն մէջէն մինակ կարմիրը կանցնի

կամ կթափանցէ ամպոց մէջ, կամ թէ արեւին մինակ կարմիր ճառագայթները ընդունելու բնական յատկութիւն մի ունին ամպերը, և որովհետեւ ֆիզիկական և բնական գիտութեան մէջ այս մասին այսինքն լոյսին վերայ զանազան օրէնքներ կան, որոցմէ մէկը հոս գնելուս յարմար կսեպեմք:

Սարմնոց զանազան գոյներով երեւնալուն վրայօք բնագէտք զանազան կերպով մեկնած են. ահա անոնցմէ ամենէն վաւերականը սա է թէ, որովհետեւ կրսեն լուսնի կամ արեգակին ճառագայթները եօթը գոյներէ բաղկացեալ ըլլալով, մարմին մը այն գոյնը կունենայ, երբոր այս եօթը գոյներուն որն որ ընդունելու յատկութիւնն ունի մարմինը. և թէ որ այս եօթը ճառագայթներէն մէկէն աւելի ընդունի, այն ժամանակը մարմինը կերենայ այն տարբեր գոյներուն արտադրեալէն:

Սարմին մը ճերմակ կերենայ, երբոր այն տեսակ ճառագայթներն ալ ընդունի, իսկ սեւ, երբոր և ոչ մէկը ընդունի:

13. Ի՞նչ է պատճառը որ ամպոց գոյնը փոփոխելի է:
— Սանդի ամպոց՝ արեգակին հետ ունեցած յարաբերութիւնները, ինչպէս թանձրութիւննին, ծանրութիւննին և դիրքերնին շարունակ կատուել զանազան կամ այն ինչ ճառագայթներ ընդունելու կամ ոչ:

Ի՞նչպէս պիտի մեկնեմք ամպոց թէ՛ շարժումը և թէ՛ տեղափոխութիւննին:

— Հարկաւ այս եղելութեանց պատճառը հողմոց պիտի տամք, որոնք շարունակ ասդին անդին կքաշքշեն ելքաորականութիւնը՝ որուն վանողական և ձգողական զօրութիւններն ալ նոյնպէս հանդարտ չեն թողուր, և այլն և այլն:

ՍԱՀՄԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

(Շարունակութիւն. տես թիւ 7. երես 165):

Իայց տունիք մինակ վերջի երեքներէն կբաղկանան. սակայն առ երեւոյթս շատ գծաւարութիւն չկայ անասուն մը տունիէ զատելու, բայց գծաւարութիւնը կշատնայ երբոր ստորին կարգի անասուն և տունի մը իրարու հետ բաղդատելու ըլլամք, այն տունը կտեսնանք որ ամենամեծ յատկութիւններն, ինչպէս շարժումն, տեղափոխութիւն, զգացողութիւն ստամոքսի գոյութիւնը շատ զգայուն կեն գանեաց մէջ կպակսին, ընդհակառակն զանազան տունիներ կան, որոնք կշարժին, ինչպէս (la sensitive, les conferves) ոմանք ալ կտեղափոխեն ինչպէս (les colchiques les orchis) և ոմանք ալ իբրեւ անասունք տեսակ մը կամքով արուն և էգն կը զուգաւորին, իրենց նման ուրիշ անհատի մը ծնունդ տալու. հոս խոտորմամբ մէկ քանիներն տունիի և անասնոյ նշաններն կցուցնեն. ասոնք և անոնց նմանները մեզի կցուցնեն որ բնութեան արտադրութեանցը մէջ եղած տարբերութիւնները չեն այնչափ մեծ ինչպէս որ կերեակայէնք առանց խորին բնութեան:

Եւս մէթօտով բնութեան բոլոր մարմինները երեք մեծ դասերու կը բաժնուին:

Ա. Օգայուն կենդանիք, որոնք ըստ տեղծման կարգին մէջ ամենէն կատարեալներն են:

Բ. Իոյս կամ տունիք:

Գ. Հանգայինք կամ անկենդան մարմինք:

Հետեւաբար բնական պատմութիւնը երեք մասն կբաժանի. Ա. Կենդանութիւն, որ կտվըեցնէ զգայուն անասուններն. Բ. Տնկաւորութիւն, որ կը խօսի բոլոր բուսոց և տնկոց վրայ. Գ.

Հանգամանակներն, որ նպատակ ունին բուրր հանգույնն նիւթոց կամ մարմնոց ուսումը:

Բ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՆԱՆՈՑ ՎՐԱՅ

Թէ որ երկրագունտիս երեսը ապրող անհամար անասնոց այնչափ տարբեր ձևերն, գոյները քննելու ըլլանք, ու ամենամեծէն մինչև ամենափոքրը տեսած ժամանակնիս պիտի զարմանանք, բայց այս հարևանցի քննութենէ ետքը երբոր ամեն մէկ էակին զատ կազմութեամբը բնութեւնը ըլլանք, ան ատենը կհասկնանք անոնց ամեն մէկ անդամին կատարելութիւնը և պաշտօններուն կանոնաւորութիւնը:

Իսկայայէն (գատրղա պալըղը) որն որ անասնոց ամենամեծն է, մինչև ամենափոքրիկ որդերն, որոնք անտեսանելի են պարզ աչք նշմարելու ըլլանք, ան ատեն կհասկնանք որ այս ամեն մէկ էակներն իրենց տեսակին համար մի և նոյն կազմութեամբն ունին, և այս կազմութեամբն ալ կատարելի իրենց կենցաղավարութեանը համեմատ. այսինքն հողին վրայ, ջրին և օդին մէջ ապրողներուն. ան ատենը մեր հետաքրքրութիւնը հանդարտեցնող և առ հասարակ ամենուս օգտակար գիտութեան մը ուսումը կըգտնուի:

Յիրաւի շատ դժուար է ճիշդ և ուղիղ սահման մը տալ բոլոր անասնոց, և արդէն բոլոր աշխարհ բան մը կրնայ հասկնալ անասուն ըսելով. առաջին մասին մէջ բաւական խօսեցանք անասնոց և տնկոց մէջ եղած տարբերութիւնները, ուստի այս երկու մեծ կարգի կենդանի էակաց մէջ եղած յարաբերութիւններն որքան որ ըլլան, միշտ անասուն մը տունկէ կրնայ զատուիլ ցուցնելով որ առաջինը ունի միշտ միս, ջիղ, ոսկր, ստամոքս և այլն, և հետեւ

ւաբար կշարժի, կղգայ, և կմարսէ. սակայն կրնայ ըլլալ որ անասուն մը այս երեք նշաններէն մէկը չունենայ, բայց գոնէ անոնց երեքէն մէկը պիտի գտնուի, կենդանութեան (animalité) կնիքն ու պատկերն պահելու համար. ինչպէս կան անասուններ, որոնք ստամոքս ու որովջիլ չունին (certains infusoires) բայց անոնց շարժման կամ տեղափոխութեան յատկութիւնը կբաւէ դիրենք իբրև անասուն ճանաչել. նաևս ըսինք որ, մէկ քանի տնկոց շարժումը պէտք չէ շփոթել անասնոց ունեցածին հետ. ասոնցը կամքէ մը յառաջ կուգայ, բայց տունկը կշարժին (excitabilité) ըստած յատկութեան զօրութեամբը, որն որ ամեն կենդանի էակաց տրուած է, թէ տունկ, թէ անասուն առանց միս և ջիղ ունենալով:

Անասնոց կեանքը չորս մեծ պաշտօնէ կախումն ունի. ինչպէս սնունդ (nutrition) և աճումն (reproduction) տունկերն ալ այս երկու պաշտօններն ունենալուն համար կըսուին ասոնց կենդանական կամ բուսական պաշտօն. շարժումն (locomotilité) և զգացողութիւն (sensibilité) որոնք անասնոց միմեկ յատկացեալ ըլլալուն կըսուին Անասնական պաշտօն: Այս չորս պաշտօններուն ամենակարողն ու ամենէն առաջ սկսողն է սնունդը. ի ծննդէնէ կատարելագործուած, կսկսի կենաց հետ, և որուն հետ կվերջանայ. այս հիմնական պաշտօնին գլխաւոր գործերն են, սննդատու նիւթոց ըմբռնումը, ու անոնց պէտք եղած փոփոխութիւններն տալէն ետքը, պարբերութեան շրջանին այսինքն՝ արեան մէջ թափել, որուն գործն է կենաց շարժումէն յառաջ եկած մարմնոյն բոլոր կորուստներն լեցնել:

Կուգայ ետեւէն բուսական պաշտօնաց երկրորդը, այսինքն՝ աճումն, որուն նպատակն է ծննդական (générateur) անգամաց գործը. այս անդամները երկու

տեսակ են, ոմանք սերմն կպարունա-
կեն, Իգն, և միւսներն ալ այս սերմը
բեղմնաւորելու պաշտօնն ունին, արու-
այսպէս անասնոց տեսակը երկու տար-
բեր սեռէ կբաղկանայ, բայց խոտոր-
մամբ կգտնուին անանկ անասուններ,
որ արուն և էգն միաւորուած են մէկ
անհատին մէջ, ինչպէս (limacon) տղրուկ:

Այս պաշտօնին սկզբունքը, իր ա-
ռաջին ծնունդը կամ իւր ստեղծման
վայրկեանը մեղի անձանթ է, մինակ
հետզհետէ ստացած կատարելութիւն-
ները կրնանք լաւ ևս քննել: Ուստի այս
կէտին վրայ եղած բոլոր կարծիքները
մէկ մէկ ենթադրութիւն ըլլալով ար-
ժան չեմ սեպեր խօսելու: Օնելու-
թիւն (generation) ըստած պաշտօնը,
առաջինին նման շարունակ ու անդա-
դար չէ: յատկացեալ և որոշ ժամա-
նակներու մէջ կըլլայ, որոնց կեանքեր-
նուն մէջ մէկ անգամ կպատահի. ինչ-
պէս կան անասուններ որ տարեկան
կոչուած բոյսերուն նման կծաղկին ու
կմեռնին և իրենց ծնունդ տուող հա-
տը կամ սերմը յառաջ բերելով: Օր-
նելութիւնը կտարբերի ամեն մէկ կարգ
անասնոց մէջ, այս պաշտօնին համար մի
և նոյն օրէնքները չունին:

Տունկերն իբրեւ անասունք կծնին
և կանանին. բայց ղգալ, շարժիլ, հա-
մերն ընտրել, գոյներն որոշել, ձայ-
ները լսել, հոտերը զատել, մարմնոց
որակաութիւնները ճանաչել, կամք,
փափաք, կիրք ունենալ, ահա այսպիսի
յատկութիւնները մինակ անասունք
ունին. որոնց ամենն ալ կախում ունին
ջղային գրութեան մը գոյութենէն,
ունակից տունկերը զուրկ են բոլորովին.
սակայն և այնպէս բոլոր այս յատկու-
թիւններն ամեն կարգ, ամեն աստի-
ճանի անասնոց տրուած չէ. ուղեղն
ու անկէջ ծնունդ տուող ջիւղերն, բու-
լոր մեր ղգայութեանց, արտաքին և
ներքին շարժմանց անդամներն կ'յօրի-
նեն. այսինքն բոլոր ղգայութիւններն

անոր կհասնին. անով է որ մենք, ջիւ-
ղերուն միջոցաւ կրնամք իմանալ, ա-
նով է որ կամքերը կ'յայտնուին, նոյն-
պէս անով է որ ամեն կերպ շարժում
ներն ի գործ կգրուին, երբ որ մարմ-
նոյն մէկ մասը ուղեղին հետ ունեցած
հաղորդակցութիւնն ընդմիջի, նոյնվայր
կեանին այն մասը ոչ կամք և ոչ շարժ-
մունք կունենայ, վերջապէս այն կողմի
ղգայութիւնը բոլորովին կմարի. ինչ-
պէս ծնելութիւնն, այնպէս ղգայու-
թիւնն ալ հանգստեան ժամեր ունի.
որ ժամանակ մինակ սննդառութիւնը
կգործէ, և այնպիսի օգտակար հան-
գիստ որ առանց անոր այս պաշտօնը
չուտով պիտի կորսնցունէր իր ղօրու-
թիւնը և ճշդութիւնը. գոնը կուգայ
մեր ղգայարանքներն հանդարտեցնելու
հոգնութիւն առնելու, և նոր ուժ
կպարգեւէ նոր գործեր ընելու:

Հարմարեալ:

ՈՒՐԱԽԱՌԻԹ

ՕՒՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հայկազնեան ընկերութեան օր
ըստ օրէ առաջ երթալուն մեծ նշան-
ները կտեսնեմք, որոնցմով ուսումնա-
կանաց և աղքատիաց սոյն աղգօգուտ
Բնկերութեան վերայ ունեցած սէրեր
նին կրկնապատկելով բաժանորդաց
թիւն աւելնալուն տարակոյս չունիմք:
Բնկերութիւնը դեռ տղայ հասակին
մէջ բաւական պտուղներ յուցուց և
հաւատարմ է մեզ որ այսօր շատ ձե-
ռագիրներ ալ պատրաստ ունի, որոնց
տպագրութիւնը և հրատարակումը մի
միայն ծախքի կարօտ ըլլալուն կսպասէ
բաժանորդաց ձեռնտուութեանը. ուս-
տի կ'յորդորեմ մեր ուսումնասէր պա-
տանիները որ թե թեւի տուած կարելի
եղած ջանքն ընեն այսպիսի աղգօգուտ
ընկերութեանց պաշտպան և օգնական
հանդիսանալու և հետեւաբար աշխա-

տեղ Աշոնց յարաանութեանը վերայ :
Ուրիշութիւն մեծ է ինչպս օրե-
րուս մեջ սոյն Անկերութեան ծախիւքը
հրատարակեալ գրքի մը ծանուցումը
ընել , որ է

ՓՈՒՐԻՒԿ ՃԱՇԱԿ ԸՆՏԻՐ ՎԵՊԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՂԵՔՍԱՆԴԻԻ ՏԻՒՄԱ

ԼՆԳՈՒԹՆ ԳԵՏՐՈՍ

Թարգմանիչ Հ. Ոսկան : Ի լոյս ըն-
ծայեալ արդեամբ Հայկազնեան ընկե-
րութեան ի Պէշկիթաշ :

Այլ քանի տարիներէ 'ի վեր Փա-
րիզիմէջ գտնուող Լըթէրցանու թեան
պարապող Սեծապատիւ ԽօրասանՃեան
Գեորգ աղայի որդի Սեծարգոյ Յով-
հաննէսիկ ուսումնական պատանիին աշ-
խատասիրու թեամբը շարադրուած գոր-
ծը այս օրերս Կ. Պօլիս հասաւ, ազ-
գայնոց շատերուն փափաքովը, որն որ
Իէրա Բաղաժ Օրիանթալ. Թիւ 5.
Պ. Գօհէրին գրատունը կծախուի 10
դուրուշ գնով: Ըս գրքին անունն է,

VÉRITÉS ET SÉVÉRITÉS

$\varphi_1 \circ \theta_1 = \varphi_2 \circ \theta_2$

Որն որ Սեծապատիւ երիտասարդ հեղինակին Գաղղիաբանութեան մէջ ունեցած յառաջագիմու թիւնը կ'այտնէ, և է պարծանք Մղգիս իր զգալանութեամբ: Ուստի կ'յուսամ որ մենք բոլոր ընթերցասէր և ուսումնասէրներս մեծ պատիւ համարելով, այս գրութէն հատ մը մեր աղքատիկ թանգարաններուն մէջ տեղի պիտի տամք և ամենայն յօժարութեամբ:

Ահա Ազգիս մէջ նոր գործ մի ալ
երեւան ելաւ, որն որ մեզի համար ան-
գրանիկն կրնայ համարուիլ և որ աշ-
խատութիւնն ամենայն սիրով և փա-
փաքանօք յանձն առած են տարիներէ
’ի վեր ազգային դպրոցաց մէջ Արաժքը-
տութեան դասատուութիւնն ընող Սե-

Տարգոյ Գ. Յ. Լյուսնեան և Ն. Ս.
Թաշճեանը, որոնց գլխաւոր նպատակն
է աղբիս հասարակութեան մէջ նոր
ծնունդ առած Լրաժշտութեան ճա-
շակը աւելցնելու ամենայն միջոց և
ախտաւորթիւն ի գործ դնելով:

Լսոր հետ մեկտեղ Բերայի՝ Նարեկեան վարժարանի՝ Երաժշտու թեան դասառու Երգչ Զ. Ղ. Չերքեանի աշխատասիրու թեան արդիւնքն եղած թէ՛ Եւրոպական և թէ՛ Հայկական Երաժշտու թեան սկզբունքները , զորոնք դաս առ դաս պիտի հրատարակուի :

Այս անգամ մինակ սոյն նոր հրա-
տարակուելիք Թերթին վրայօք պէտք
եղած ծանուցումներն ընելու բաւա-
կանալով, կխոստանամ երաժշտութեան
վերայ փոքր ի շատե անգեկնութիւն մի-
տալ առանձին յօդուածով. բայց աս
կյիշեմ որ Արգոյ հատարակութիւնը
ամենայն սիրով ընդունելով այս նոր
երաժշտական Թերթը անշուշտ պիտի
բարեհաճի, խրախոյս ըլլալ իւր բաժա-
նորդագրութեամբը, որուն առաջին
շրջանը կսկսի 1861 սեպտեմբերի 1 էն,
սա անուամբ.

ՔՆԸԲ ՀԵՅԿԵԿԸՆ

በዕቅድ ያሉት ስራዎች ለማጠናቀቅ ይገባል፡፡

ԹԻԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1

Վին բաժանորդագրուեթեան 40 շրշ
կանխիկ :

Վերջամանրաց 25

Уѣдъ дѣлѣ 5

Իսկոյն երթալիքներուն ճամբուն
ճախրք առնողին վրայ է :

(1) Կողմնակցություն թե՛ ան տեղերն են ,

(Թանգարան Ս. Ս. Սանուց ընկե-
րութեան ի Սամսթիա:

Բ. Ինթերլյուդան ընթերցասիրաց
ի մեծ նոր խան :

Գ. Ներքային և արտաքին լինելու թեան ի ստացիւղ :

Դ. Հայկազնեան ընկերութիւն 'ի
Պէշիկթաշ :

Ե. Գրասենեակ Աշտոեան ընկե-

րութեան . յինի—գաբու :

Զ . Բնթերցարան Ոսկեանց ընկե-
րութեան ի քարակէօմբիւք :

Է . Բնթերցարան Պ . Գրիգոր Պաւ-
եանի ի Սիջագիւղ :

Ը . Էհէնի մահալէ Պ . Սիմէոն Սի-
նէճեան դասատու երաժշտութեան
Եւսկիւտար :

Թ . Սուղբաճի Պ . Կարապետ ի
Վէդիւր խան :

Քնար Հայկականը 15 օրն անգամ
մը պիտի հրատարակուի , ազգային ըն-
տիր երգերով և պարերգներով . Թէ
Եւրոպական և Թէ Հայկական երաժշ-
տութեան համառօտ սկզբունքներովը :

Քնարին շրջանը վեցամսեայ է :

Որ և իցէ մէկը եթէ ազգային ըն-
տիր երգեր պատրաստած ըլլայ կրնայ
առ Պ . Թ . Եւզարեան ի Սամաթիա ի
Ս . Սահակեան վարժարանն ուղարկել
նոյնը եթէ արժան դատուի , անոր ե-
ղանակը պատրաստուելով , Քնարին մի-
ջոցաւ պիտի հրատարակուի :

Բաժանորդաց համար ձրի դասա-
խօսութիւն պիտի ըլլայ , որոնց ծանու-
ցումը պիտի ըլլայ Քնարիւ և զանա-
զան Օրագրի միջոցաւ :

ՀԱՏՈՒԸՕՒՔ

ԿԱԹՈՒԼԻԿԵԱՅՑ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒՆ

ՍԱՐԳՍԻ ՀՆՈՐՀԱԼՈՒՍՑ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՅԵՒԵԱԼ յաշխարհաբաւ լէդ-

Ըյս փոքրիկ տետրակը կպարու-
նակէ Սեծանուն վարդապետ Սարգիս
Հնորհալին՝ Կաթողիկեայց Թուղ-
թերուն մեկնութիւններէն մինակ Յա-
կոբայ Աւաքելայ Թղթոց մեկնութիւն
ներէն մէկ քանի հատուածները : Հայ-
րենասէր Թարգմանիչը Ազգիս ընդհան-
րութեան փոքրիկ ճաշակ մի տալու և
ազգօգուտ ծառայութիւն մի ընելու
նպատակաւ՝ Կաթողիկեայց Թղթոց
վերոյիշեալ մասը աշխարհաբաւ լէդուի

Թարգմանած է . խօստանալով նոյնպէս
միւս կտորներն ալ Թարգմանելով հետ
զհետէ հրատարակելու : ուստի կյու-
սամ որ բարեմիտ հասարակութիւնը
սոյն ազգասէր Թարգմանիչին քաղցր
յորդոր մի տալու համար , պիտի բա-
րեհաճի և ըստ արժանւոյն պիտի վար-
ձատրէ զանի սիրով ընդունելու և փա-
փաքանօք կարգալու : Եւ յիշուի այս
փոքրիկ տետրասը մանաւանդ Ազգային
ներկայադէտալի վիճակին համար յարմար
և շատ յարմար կտորներ կպարունակէ :

ԱՐԸՔՍԻԸ

ՀԱՐՈՒԱԾ

ԳԱՐԿԱՆ ԳԻՇԵՐՈՑ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ՆԵՐՍԵՍ ՍԱՀԱԿ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ

Կծախուի 5 ղուրուշ գնով :

Իմ ուսումնասէր աղնիւ բարեկամիս
շարադրած այս փոքրիկ Թէպետ ազգու-
և գեղեցիկ գիրքը որչափ գովութեան
արժանի ըլլալը ամեն ընթերցող կրնայ
վկայել , ինչպէս որ ալ արդէն հասա-
րակութեան մէջ կիմացուի : Ուստի
կյուսամ որ իմ հայրենասէր բարեկամն
տեսնելով իւր այս երկրորդ գործոյն
այսչափ և ճշմարիտ ընդունելութիւն
գտնելն պիտի ջանայ և աշխատի աւելի
ազգօգուտ գործոց ձեռնամուխ ըլլա-
լու . խրախոյս ունենալով , կըսեմ հա-
սարակութեան մէջ այս ընտիր ողբեր-
գութեան ընթերցումը :

Յիշուի ողբերգութեանս ամեն
մէկ տողերն գեղեցիկ և ազգու են ,
բայց ինձ համար ամենէն ընտիրը սա
մէկ քանիներն եղան :

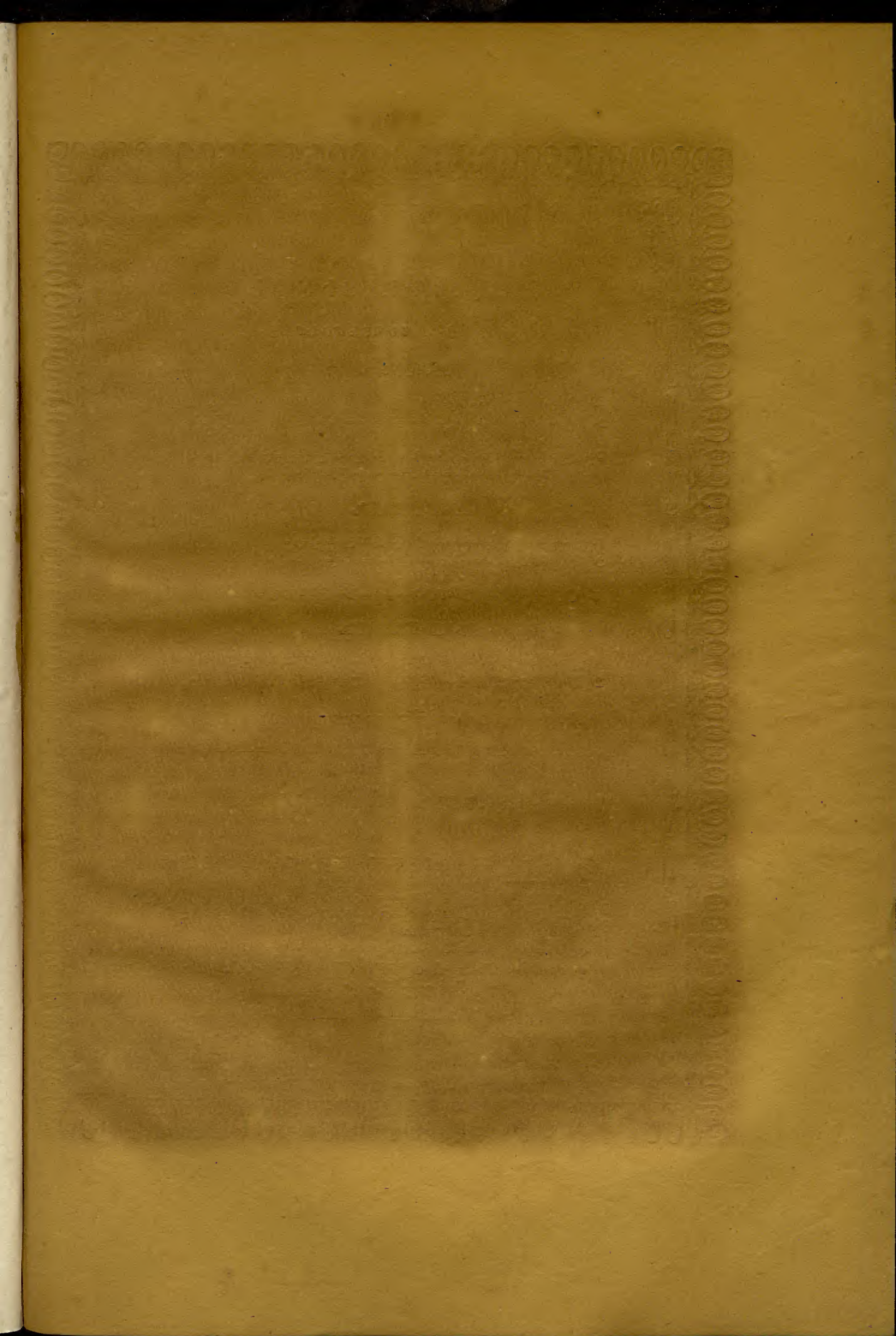
« Անի Բանի Ձեռնարկն ,

Մեծի խօսին ունիւրդն .

Գործերոյ Ձեռնարկն և սահման ,

Մարդիկս կենաց կէտ պայման : »

(Տես Երես 118.)

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒ 9. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1.

ԱԶԳԱՅԻՆ

1. Բերկրաւ իմ ԼՂԻ մը :
2. Բերայի Նարեկեան վարժարանին տարեկան հարցաքննութեան հանդէսը :
5. Չափաւոր տակտին պիտանութիւնը, և չափազանցին բնկերութեանը պատճառած թշուառութիւնները :

ԱՌՈՂՂԱԿԱՆ

1. Տղայաց ձեռքը արուած խաղալիքներուն վրայ :
2. Տեսութիւն առողջաբանութեան : (Շարունակութիւն տեւ թիւ 8. էրևո 180) :
5. Օգտակար խօսակցութիւնք, խօսակցութիւն ժե՛ :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

1. Ուսումնական խօսակցութիւնք, խօսակցութիւն ժ.Ձ. :
2. Մահման բնական պատմութեան : (Շարունակութիւն տեւ թիւ 7. էրևո 165) :
5. Ուրախութիւն ծանուցումներ

ՕՐԱԳԻՐԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

- ԿԵԼԵԿԵ անուն այս օրագիրը հիմնաւոր հիմնայ ամիսն անդամ մը կ'էլէ 24 էրևո :
- 2. Տարեկան գինը կանխիկ 100 զուռուշ է :
- 5. Դուրս իրկուելիք օրագիրներուն ճամբուն ծախքը աւանդին վրայ է :
- 4. Ստորագրութեան աւելին են՝
ՂԱԼԱԹԻՆ. Յովհաննու Միւհենոսիան տպարանը :
Կ. ՊՕԼԵՍ. Ընթերցասիրաց Ընկերութեան ընթերցարանը Մեծ Նոր խանի վերի դուռ թիւ 6 :